

ISBN 83-87282-59-6

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові

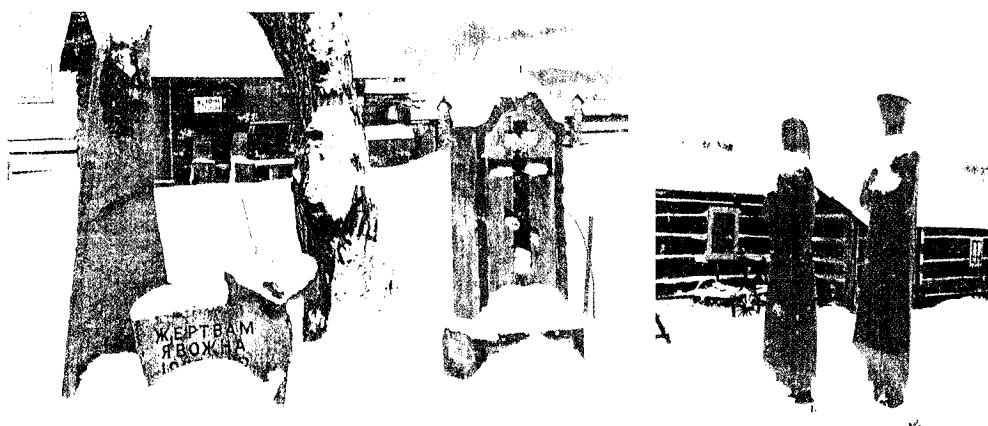
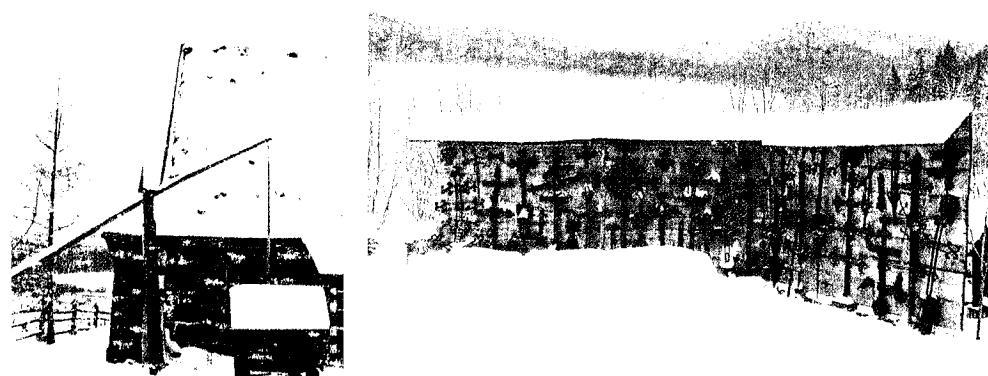
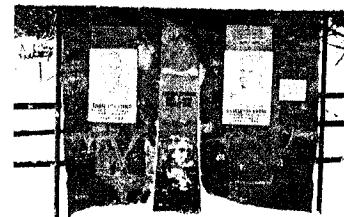
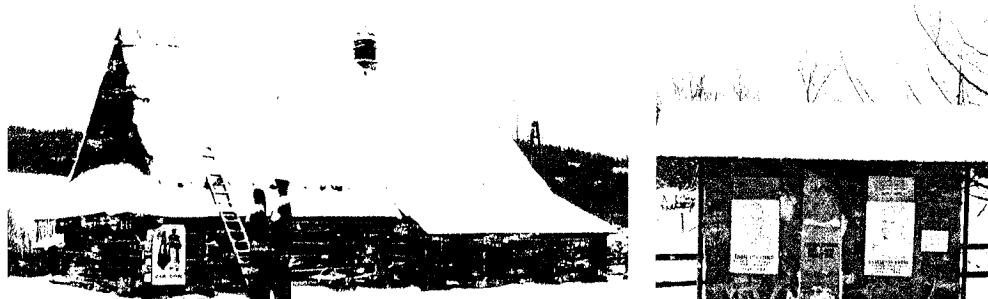
№ 2-4(41-43)'04

Towarzystwo Muzealne w Zydronowej

Zahoroda

Zima w Muzeum:

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Рождество Твое, Христе Боже наш,
возея мирові світ разуму,
в нем бо звіздам служащий
звідою учахуся,
Тебі кланятися Солницю правди,
і Тебе відіти с висоти востока,
Господи, слава Тебі.

Kwartalnik „Zahoroda” wydawany był dzięki pomocy
finansowej Ministerstwa Kultury - Departament
Mniejszości Narodowych w Warszawie,
za co składamy serdeczne podziękowania i wyrazy
wdzięczności.

Redakcja

Zahoroda

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ЗАБЫТКИ
ЛЕМКОВ В ПОЛЬШЕ

№ 2-4 (41-43) '04 * Загорода * 1

ВЕЛИКА - ЩИРА ПОДЯКА

За даруваны експонати до музею, за грошову поміч на ремонти і консервацію, за щирість і працяни охороняти памятки знищеної рідної лемківської культури.

СИДОРІК ГРИГОРІЙ – родом з села Гирова, жыс близко Львова на Україні, дарувал лемківську стареньку жіночу плахту, яку ужывали в часі фронту в осені і в зимі 1944-45 р. до вкривання. ЯНІКО МАРІЯ дарувала цікавий образ намалюваный з життя лемків в часі Свят Великодніх. Родиче малярки родом з с. Рябе на Сяніччині. Марія жыє во Львові.

ФЕДАК НІКОЛАЙ – дарувал образ “Лемківська родина”. Родиче артисти маляра з села Вильховець, жыс тепер в Молдавії.

КРАВЕЦЬКИЙ ВОЛОДЯ – муж сестри Петра Когута, нашол в старенькі хыжы родинний музичний інструмент свого виробу – цимбалки – привезены на Україну з Петрушой Волі в часі переселення лемків на схід. Дарувал до музею в листопаді минулого року.

За грошову поміч на ремонти і консервацію будинків і експонатів красна подяка для жертвовавців:

ХУДИК ВАНЬО – з Канады - Його Родиче з с. Смеречне на Дуклянщині.

ГІРЕНЬ ТЕОДОР - з Канады - родом з Завадки Риманівської.

ГОЧ ВАНЬО – з Канады - родом з с. Зиндранова.

ГАЛЧИК ДАНИЛО і Д. М. з СІНА.

МАКСИМОВИЧ ВЛАДЕК з СІНА.

РУДАВСКИЙ ТЕОДОР з СІНА.

МАДЗІК ВАНЬО з СІНА.

КИРПАНІВАН з СІНА.

ГУЛА ВІРА і ВОЛОДИМИР - з Канады.

МИХАЛЬСКИ СУЗИН і Родиче – з СІНА.

Дары - поміч Вшыткых Жертвовавий і тых котры дали поміч через “КР” – вписаны в музейных документах.

Вшытким, хто нам помог і хоче помагати,
велике Боже заплат.

Рада Музейного Товариства.

РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ

Час побесідувати, а найперше по дос довгім часі привітатися, поздоровити і на конец старого 2004 Року подякувати, же перешов він для нас дос спокій, а в Новім 2005 Року жити, жеби був ліпший од старого інд'ївдом взглядом.

Тай так думаме що і як писати в тім остатнім номері “Загороды”. Чуєме потрібу пояснити чом в тім році не видавали змінені музейного квартальника. Не хчємо на никого нарікати, жалитися і глядати причин. Але фактів минути не можна. Не було за що видаваги, бо Міністерство Культури не приділило для нас дотацій. Нр 1/2004 видали змінені без дотацій з помочом дарів од Читачів. Міністерство Культури ДМН обіцяло але цілій час вертало наш внесок о признання дотацій.

Рада Музейного Товариства не має платного книговода, бо дієме в оперто о сусійльно – громадські можливості і не все зме на біжучо зо змінами бюрократичним, а переважні тенер по гвійтю до УЕ. Єдиним словом не дасме ради вимогом бюрократії, она єст міціжша од нас. За то тыж ситуація змушує нас до закінчения видавання “Загороды”. Дотацію на перший і тот нумер досталізме кінцом грудня 2004р. так же хочеме ся з Вами попрацяти Дороги Читачи. Милю нам было отримувати од Вас цикаві спомини, оповідання з життя лемків в краю і зза границі. Прислалисте дуже цикавих описів з життя, звичаїв , будівництва, співанок а павет жартів. Уважаме, же наш і Ваш труд не пішов на марне. Вшигко што ся зачинат мусить мати колиси конец. Мусиме повісті, же з жальком пишеме тоти слова, же єст то остатній и-р нашої і Вашої “Загороды”

Віриме, же Читаче “Загороды” розумлять нас і нашы поясеня, яки сут одповідом на дуже листів і питань, чом не видаеме і не присылаємо часопису.

Просиме о вибачиня, бо то певно не наша вина.

Хочеме так само пояснити чом не було 13 –го свята “Од Русаль до Яна”. Крім проблемів натури фінансової маме трудності організаційны, а конкретно брак на нашім терені активу, котрий поміг бы в організуваню такого свята, котре з року на рік ся розрастало.

Даруйте, же на дуже листів не могли змінені одиницювати і кождому окреме пояснівнати. Од квітня до тепер життя єдинак бігло, бо за нами культурowi свята.. імпрези в горах і на вигнаню. За нами усійшни фестівалі в Свиднику і Меджелабіріях на Пряшівщині. А в нас од кермену в Вільхівці, вагряни свята в Ждині і в Михалові, свято культури в Мокрім і дуже інших свят окреме церковних як Петра і Павла на горі Явір, 10 років святого Мученика Максима Сандовича.

В ріжких селах кермени, а останні в Нерегримці і Туринску на свято Михаїла, а кінчить рік кермени в Зиндранові на свято Миколая, коли гори прикрили перший сніг.

Але скоріше на Дуклянщині – середньо східня Лемковина – переніло велике ювілейне святкування 60 р. Карпато – Дуклянської – весної операції в 1944 р в дніях 5. 10. в Польщі почавши од Сянока – Новосельце – Заршин і Дуклю. А дні 6. 10. в Комарниці і Свиднику по стороні словацькі. Зас 5. 10. з тієї нагоди одновлено зинищений 1.12. 1976 р. пам'ятник в Музеї Загороді. В одкриттю взяли участь представники влади, війска і духовної нашої церкви, котрі одиравили напаходу за погиблими вояїсками в пекельних боях на Дуклянщині 60 років тому назад. Не випытки запрошені гості і влади ірихані на одкриття з ріжких причин, окрім з поводу продовження святкувань в Сянокі і Дуклі. Лемко ширша тема до опису і поясень, бо не завитали представники наших лемківських організацій в Польщі, але ірихали Гості з України зо Львова, дядич Ф.Д.Л. – Володимир Шуркало і Гриц Сидорик родом з села Гирова, котрій в 1944 р. пережив страшны бой на тім терені.

З тих що ставили зинищений пам'ятник ірихало дем двох майстрів, а то; Феєць Кузяк і Йосиф Мадзік з Бортного. Не жалували ани часу, ани коштів і велика подяка Ім за то. Не дожили той радости іншы будовельники. Як Юрковський Павло зо Львова, Марусин Йосиф зо Свидника, Міндоні Іван (бывший директор весиноого Музею в Свиднику). Із них молилися тоты што пришли на одкриття одновленого пам'ятника разом зо священиками.

Дольом і сиразами Музею Л.К. в Зиндранові цікавляться люде не дем в Польщі і не дем нашы лемкы. Цілий літній час звиділо скансен нару тисяч туристів, а найвеце пікільної молодежі.

Были дос широки пляні на тот рік в діянию музею і дуже зроблено але не винтко.

Нове покриття західної сторони головной хыжы не далося зробити, бо і гроши не старчило і тогорічна дощова погода олестріщала од такої роботи. Крім того Рада і актив музейний были обляжені оновленім пам'ятника. Цілий час еднак ведено консерваційны роботы експонатів і вшитки покритя гонтови пам'ятковых будинків в музеїн “Загороді” – світлиця, курник, кузня, кашнички, вітрак і іншы. Такима роботами можна ся хвалити, бо то ратунок перед дощами, спітом і нищеньом.

Ми звертаме ся до вшитких лемків в світі о поміч в дальших діяннях розвитку музею, бо прагнеме кінчити паркінг і ставити поміщіння на архівальны памятки, стары давни кинякі, різбы, малярство, одяг і іншы памятки. Будеме вдячны за кажду поміч.

Редакция Загороды і Рада Музею.

КУЛЬТУРОВЫ ІМПРЕЗЫ В 2005 р.

8 – 9 май – конец страшной 2 – гой світової войны. Ювілей 60 років буде святкуваний і в Музею – Скансані Лемківской Культуры в Зиндранові на Дуклянщині.

24 мая Кермеш в Вільхівці (невно буде 21 – 22 мая)

Червень – друга половина – шторічны фестивалі в Свиднику і в Меджилабірцях на Пряшівщині.

Фестіваль Лемківской Культуры в Монастирисках обл. Тернопіль на Україні – початок червця (дата до справдження).

7 липня – Свято Яна – кермеш в Гладишові.

12 липня - Свято Петра і Павла – одиуст на горі Явір – Высова і Свято Церковне в Криници Селі.

Шторічне ватряне свято в Ждини – остатня п'ятниця, субота, неділя липня.

30 – 31 липня Музейне свято в Зиндранові і Ювілей 20 років посвячения і одкриття першої по войні новой Церкви на Лемковині як пам'ятника 1000 – ліття Крещеня Русі.

5 – 6 серпня, п'ятниця – субота, шторічне ватряне Свято Культуры Лемків в Михалові на вигнанію.

Свято Культуры Лемків в Мокрім – початок серпня 13-14.08 (дата до справдження).

6 вересня – Церковне Свято Горлицке – річница св. Мученика Максима Сандовича.

Церковны Свята - Кермешы в наших нарафіях обох конфесій – цілий рік до остатнього кермешу – парафіальнога свята О. Николая в Зиндранові – 19 грудня.

Редакция Загороды.

ДАШТО З ДУКЛЯНЩИНЫ В 2004 р.

То тыжніана “Мала Отчизна”, яка в історії барз цікава і богата. О життю лемків, головно давнім, в кождім селі де они жили мож дуже писати. А што нового і цікавого ту гнеска?

Перехід граничний в Барвінку до Словаччині юж не трудний. Іщи не такий як був за небіжки Австро – Мадярської монархії але юж служби митни – цельни не трясут в автах што можна або не вільно перевозити.

Зима того року, 2004 – була лагідна, не було великих снігів ани морозів. Дорога од Коросна через Дуклю все майже чиста. А яка буде дальше зима нині не знаме. В Тильовоі новий склеп, готель і реставрація. Вишигту єєт і діє по новому при цісарській дорозі до границі.

В Зиндранові музей звідло нару тисяч люди з краю і заграниці. Не було того року музеїного свята “Од Русаль до Яна” але було дуже лемків з України, Канады, США.

Історики не забули і о першій воїні світові, бо то товілей 90 років од тих болячих часів. Восний історик Роман Фродима з Яселя з своїма колегами встановили новий хрест на місці кровавої битви воїск російських з австрійцями в лісі Дзищанка медже селами Ліновец і Зиндрanova.

В нижнім кінці Зиндранови одзначили восинним хрестом гріб загиблого капітана мадярських воїск, якому царський козак стяг голову шаблем і селяне як вкопували стопи до електрифікації нашли офіцера без голови.

5 жовтня в Дуклі перенесли велики святкування 60-ої річниці Карпатсько – Дуклянської Операції.

А в Зиндранові в Музеїї Загороді одкрыто одновленій памятник збуруений 27 років тому 1.12. 1976 р. лем за то, же ставили го лемки, яких тоді мало юж не быти. Змінилися часы і змінилася політика по одноступеню до нац. меншин в Польщі. А не можна забыти, же в переліньях боях з німецькими воїсками на Дуклянщині згинуло 94 тис. воїків ЧА і 6,5 тис. воїків Чехословацького Армійного Корпуса. Серед загиблих в обох арміях було дуже наніх воїків з Лемковини і Прикарпаття.

28 грудня делегація зо Свідинцкого Округу зо Словаччині приїхала положити під новым намятником вінці, а для Федора Гоча вручила медаль 60 років Словашкого Народного Повстання і диплом Міністра Оборони СР – 60 років Карпатсько – Дуклянської Операції.

A. Б

АКЦІЯ ВІСЛА НА ЕКРАНІ

В суботу 12 червця в будинку легницького Театру Драматичного ім. Г. Моджесевской одбыла ся премєра фільму Акція “Вісла” в режисерії і головний ролі Андрия Копчи.

На фільм запрошено виконавців (акторів) котры выступают в фільмі та гостів: послів, місцевых власти і тых, котры помогли в створиню того фільму.

Перед сеансом А. Копча запросив на сцену особы, котры брали участ в фільмі, жебы ім подякувати симболічным квітком за іх труд.

Зainteresування фільмом було велике, бракло білетів і част люди мусіло стояти.

В часі сеансу вишигту з великим зainteresуваньом слідили на екрані акцію фільму, а декотры отерали слезы з лица.

По проекції зас дішло до стричы на сцені. Керівник ансамблю “Кычера” Ю. Старинский в теплих і сердечних словах подякувал А. Кончи за великий труд в створиню того фільму.

На сцену запрошено Богдана Горбала з Америки, котрому А. Конча горячо подякувал за зорганізування фінансової помочы на видачки звязаны з фільмом.

До того часу фільм обізрили лемківськы середовища в Легниці, Любіні, Пшемкові, Рудні, Михалові, Лісцу, Молчицях та в Горлицях, Бортнім, Ганччові і Гладишові.

Проекця фільму в кус іншій версії одбыла ся на III Міжнародным Біенале Лемківской Культуры в Креніци.

Незадовго фільм буде высвітляний в інших місцевостях.

B. Дзядик

БІЄНАЛЕ В КРИНИЦІ

Міжнародне свято культури Русинів одбилося 22 і 23 мая в Криниці на якс прибули Лемки і художні колективи не лем ріжких районів Польщі але і України, Словачії, Венгриї, і Румунії.

Учасників торжества сердечно привітали голова Парламенту, Восвода, Староста і мер міста Криниці.

На параді представників прибулих організацій яку одкрыв голова Стоваришина Лемків Андрій Копча а вела Олена Дуць – Файфер ишла бесіда о культурній роботі в кождій державі і перспективі на будучніст.

Вшитки виступаючы схвалили вступ Польщы в Європейский Союз і выражили надію же то допоможе виправити заподіянны Лемкам кривды тоталітарним режымом.

Присутнім показали фільм “Вісла” про трагедію виселення нашого народу з рідної Лемківщини. Фільм ноявився стараньем “Стоваришина Лемків” а учасниками фільму били Лемки якы памятают висеління і молодеж.

Дуже цікавым быв вечер поезій на якому читали своі вершы лемки не лем што жают в Польщі але і з Угорщины, Румунії, а з України Марія Янко.

Хвилюючим быв концерт на якому народны і нагріотичны пісні прекрасно виконали художні колективы Польщі України, Словаччини, Румунії і показали красу і велич культури Лемків. Урочистіст прикрасила виставка творів художників Лемків а саме С. Телена з Польщы, Марії Янко і Митра Солника з України.

Незважаючи на погану погоду стріча Лемків в Криниці била корисна, приемна, проходила в дружній обстановці, чым збогатила культуру лемків і дала імпульс до сї розвитку.

Петро Когут.

Пише до Вас Дудинський Богдан Андрійович, який народився 1930 р. в місті Лісько (Польща).

Якщо Вас зацікавить те, про що я пишу, то прошу надрукувати в одному із журналів.

Мій покійний тато, Дубинський Андрій, народився 1883 р. в селі Смереднє Велике, повіт Лісько, а його мама (моя бабця) походить із села Карликів (Лемківщина). Ще молодим хлопцем тато поїхав до Америки на заробітки, де пробув 8 років. Повернувся тато до дому в 1914 році як раз перед першою світовою війною. Зароблені в Америці гроші вкладав до австрійського банку. Через три місяці розпочалася перша світова війна. Тата забрали в австрійську армію, яка воювала проти царської Росії.

В перших боях поранений в ногу тато попав у російський полон. Коли вилікували ногу, тата як військовополоненого послали на роботу під Петербург. В той час там виступав Ленін і проводив агітацію за революцію. Тато неодноразово мав можливість зустрічатися і розмовляти з Леніним.

Коли в Росії почалася революція, а потім громадянська війна, військовополонених відправляли все далі на схід (в Сибір).

На кінець тато опинився аж у Владивостоці де познайомився з представниками Міжнародного Червоного Хреста, який подавав гуманітарну допомогу Росії.

Але за вказівкою Леніна вся гуманітарна допомога ішла на революцію. Тато влаштувався в Червоному Хресті перекладачем російської і англійської мови, яку вивчив досить досконало ще в Америці. Коли працював у Червоному Хресті, то плавав у різні країни. Побував тато в Америці, Індії, на островах Суматра, Ява та інших, де одержували гуманітарну допомогу. Не був тільки в Австралії.

В 1921 році через Червоний Хрест повернувся додому. Австрії вже не було, настало Польща. Польський банк повернув татові зароблені в Америці гроші і тато купив на окраїні міста Ліска 6 гектарів землі, побудував будинок, завів господарство.

Мама моя родом із села Лукове, пов. Лісько. Нас було 6 дітей - 5 братів і сестра. Пригадую, що у вівторок в Ліску відбувався великий ярмарок, на який приїздили люди з різних новітів і сіл. Чоловіки в солом'яних капелюхах, гунях. Розмовляли лемківською мовою, яку нам'ятаю до тепер.

В 1939 році, після коротких боїв з поляками, до Ліска вступила німецька армія. Згідно з договором Сталіна, Гітлера, Рібентроппа, німці відступили на захід від р. Сан, а до Ліска прийшла радянська влада. Почалося вивезення багатих господарів до Сибіру. Прокурор викликав моого тата і сказав йому: “- ти куркуль, тобі місце в Сибіру” тато відновів прокурору російською мовою: “- зачем мне ехать в Сибирь, я уже там побывал и недавно оттуда приехал.” Це здивувало прокурора і запитав звідки тато знає російську мову. Тато розказав, що був 7 років у полоні в Росії, що був в Сибіру, в Омську, Томську і інших містах. Прокурор сказав описати детально місто Омськ. Коли почув детальній опис міста, сказав до тата: “- а я оттуда, з Омска родом. Иди домой, никто тебя не тронет.” Таким чином нашу родину не вивезли в Сибір.

В готелі жида Готліба розмістилося НКВД (Народний комісарят внутрішніх справ). Коли в 1941 році Німеччина напала на Радянський Союз, енкаведисти почали викликати до себе всіх чоловіків з інтелігенцією і активістів, які при Польщі збиралися в читальнях, брали участь у різних фізичних зборах. Зібрали таких 18 чоловіків і вночі в пивниці готелю жида Готліба замордували в страшний спосіб. Щоб не було чуті криків, перед готелем стояла заведена автомашинна і гуділа. Потім скидали цих 18 трупів на машину і ще одного, не відомо звідки, завезли приблизно 5 кілометрів від ліса і трохи прикопали біля стареної лінни. Ця лінна була величезного розміру, всередині линни було дупло і ще при паничині зробили з линни тюрему. Хто не пішов на паничину, його ловили, садили в липу і закривали двері.

Коли фронт пішов на схід і до Ліска прийшли німці, цих 19 трупів захоронили у спільній великій могилі. Жінки пізнавали своїх чоловіків тільки по одягу. Там мав бути і мій тато, але тато не з'явився на виклик НКВД, а втік у сусіднє село. Тато добре зінав радянську систему і не раз говорив: “- якби Ленін став з гробу і подивився, що він натворив, то він би сам повісився.”

Почалася акція по переселенню. В січні 1946 року нас виселили в Станіславську область м. Галич (тепер Івано-Франківська обл.). Тато номер на 94-му році життя, мама раніше. Обоє похоронені в м. Галич. Ми всі брати і сестра здобули вищу освіту. Один брат номер і похоронений в Києві, де він жив і працював.

Я закінчив в Одесі університет, факультет романо-германських мов і 35 років викладав в школі німецьку мову. Тому пішу до Вас майже літературною мовою, бо так викладав у школі.

Дудинський Б. А.
Івано-Франківск 23. 05. 2004 р.

ЦІЛУВАНЯ З КАРПАТАМИ

Вышло сонце над Карпаты,
Полоскотило закутя,
Зелены гаї мохнаты,
А ты маш в собі почуття.

Што то за туга могуча,
Так мі тремтит, гріє?
Пришла с гирмотом як туча,
Лагіднов любовлью мі е.

Вы рідны горы Бескіды,
Рідна хыжа, родина, сны,
Як дар од Бога нам даты
Мідны, дики, свіжы, красны.

Вы сте волі мойой погладжіня,
Серца моего розкіш,
Душки мойой одкупліня,
Ласкова дітинска потіш.

Ку собі бы єм вас притис,
Як фрышну дівку цілував,
Вашы красы на руках ніс,
З вдяков Бога умоловав.

Грав бы єм ся с кобылков,
Дотыкав шя раньой росы,
Очи кормив квітом, луков,
Пошмыкував ножки босы.

Непіду я вера тым швітом,
Якусі надію глядати,
Бо моїм любым жывотом,
Наши лемківски Карпаты.

2003, Павел Тирко,
Нижній Комарник, Словаччина

ДОРОЧНЫ ЗВЫЧАІ НА ЛЕМКОВИНІ

(дальшы тяг)

ІЮЛЬ - липец

ЯНА звали тиж Кунавы. Ніч пред св. Яном - в повні заховуют стародавны звычаі в чест бога сонця. Вшыткы села берут уділ в тім святі. Вбивають до землі велику сосну або смерека ци ялицу, накрывают ядлівцями ци іншымі голузамі іглястыміа высокі і шыроко розложене. Тоту копу всяди зовут "Собітка". Тоту собітку піднالьуют і доокола неё сходяця старши і молоды. На тот час по домах гасят оген. На місце собіткі идут з музиком і сіняют.

З горячай собіткі хлонці вынимают горячы голуз і вымахуют в ріжнины стороны, скачут през оген, сіняют з цілої силы жебы переглушыти музыку.

Высокий стоп огня тріщыт і сыпле високо іскры. Діє ся то на чорні сціні ліса і літаючых звізд на небі, што стваряют чародійный образ.

До того огня господыні мечут свячене зіля, жебы дым ишов по полях і давав добрый урожай. З доторяючай собіткы берут маленкы головні (недоналены голузі), несут домів і розпаляют на ново в пецу. Дівчата выбирают зіля, впыхают до стріх, оздобляют по домах образы, виют вінці, кладут іх над дверямі, вікнами.

В остатніх часах налили за дня сорове дерево на великий дым.

Ден перед Яном зберали зіля (бобівник). Торгали біб для каждого члена родины. Кажду штуку вкладали до шпар сціны. Котра штука заквитла то означало же дана особа буде жыти, а як ніт , то помре.

Собітковы пісні

Илюв циган до леса
Лем сой чугом потресав
Вшыткы дівкы на нього
Же то чуга не його.

Як я піду на мадяр
Комуж я то перко дам

Кому тому за дукат
А милому все лем так.

Як я спала на сене
Пришло до мя шалене
Мало ногы мало ніс
Повідало же мя зіст.

Оно мене не зіло
Лем мя в личко вкусило
Я зачала втерати
Та на личку не знати.

АВГУСТ – серпень

СПАСА – Преображене Господне. В тім дни не вільно ходити по кряках на оріхы. Не вільно тყж в тот ден зрывати овоців, грозило то слабым уроджайом в наступных роках.

Вірили тყж в таку приповідку: "На Спаса окрутит ся ті вколо ноги кобаса". Подібно то окрес кінцовий гадів, котры до Здвига мают пропасті.

Інша приповідка повідала: "Спас грушкы тряс, взял сой мішки пішов на орішки"

Згідно з тов приповідков на Спаса приставали овоці і оріхы. По Спасі можна іх було зрывати.

ПЕРША МАТКА БІЖА – Успеніе. В тім дни святят зіля, котре має потім силу лікарську. Святят великий букет ріжного квітія і зіля. До той вязанкы надівают на патыку ябка, грушкы. В разі потребы зіля того палят в пецу, жебы одвернути бурю. Окурюют хворого, домовы звірятя, дают помершому під голову до труны.

Тото свято уроочысті обходяць пастухы. В тот ден переганяют худобу з "Товоцы" до "Царини" ("Товока" - где ся пасло през літо, "Царина" – где ся косило), ту тепер ест отава (молода трава). Часто на "Товоци" была "Гайніца" – то ест паствиско на котрім не вільно пасти. Як дахто не мав худобы або пастуха не провадив випасу то косив на сіно.

На Матку Біжу господыні печут для пастухів "Гумівкы". Єст то сыр змішаний з мятом, збитий до купки на маленкы болькы і

печены в пецу хлібовім (то лем на тот єден ден ся того пекло). Каждий пастух мав кільканадцет “Гумівок”. Іли іх весільні при огниску, заміняли ся єден з другим, частували тыж худобу і співали при тім співанки.

ГЛАВОСІКИ - Главосіковеніє Йоана Хрестителя. На тото свято не вільно істи з терелика ани миски. Іли лем з горця на памятку, же голову Йоана Хрестителя принесли на терелику.

СЕНТИЯБЕР – вересень

ДРУГА МАТКА БІЖА – Рождество Пресвятої Богородиці. Од того дня зачинають сіяня зерна під зиму.

ЗДВИГА – Вознесеніє Чеснаго Креста. В ніч того свята земля ся підносит. То остатній час, вшытко иде під ню на сон зимовий. По тім святі як дахто стрітит гада повідают, же грішний і земля го не приняла, кто забе буде мав одпущеных сім великих гріхів.

ДЕКАБЕР – ГРУДЕН

ВЕЛІЯ – перед Святым Вечером (Рождество) з дорічних обрядів найцекавіший єст звязаний з тым святом “Святий Вечер”. Велію постять цілий ден. Як зачинаєт ся змеркти иде ціва родина на потік до проруби мыти ся. Каждий пильнує, жебы здобути кус піску, сушат го дома і сиплют до того зерна, котре призначене на засів. Означат то, же буде такий уроджай тівко вода принесе піску, то такий буде уроджай зерна, сніп буде такий тяжкий як пісок.

В інших околицях наберали води до гамбы, несли до хыжки і прискали ньом по пецу, жебы здоровы зубы мали.

Як господиня всаджава хліб до пеца господар ишов до саду окружати повересом дерева, жебы добрі родили. Часто ишло двое, одно з топором повідало: “я того дерево зотну”, другий з повересом: “не стинай, я за нього ручу, я го повересом окручу, жебы здорове було, жебы нам овочы родиво”. І так ходили по цілім саді.

Господиня в тот ден, в часі готовліня вечері ходила з повісом лену всадженем під рубец запаскы, жебы ся лен дородный вродив.

В тім дни ишли до ліса красти дерево або дашто інше так жебы никто не відів. Як ся удало то означало, же буде міг красти цівий рік і никто го не буде відів.

На велию дули на оген, жебы не било пырщы на твари. Дівцы казали принести дров до пеца і мама рахувала, як было до пари то ворожыло о весілю.

Господиня як всаджала хліб до пеца то виняла тівко кусків огня, тівко мали гатунків сіяти і садити. Тот оген клала поєдинчо на пецу і повідала: “то пшениця, ярець, овес, оркіш, жыто, татарка, біб, горох, фізоля” ітд. Потім обсервують на котрім з ных зробит ся найгрубша осада попелу тото буде найбарже дородне в уроджая.

В давных часах не всяди била знана лямпа нафтова, хыжки без коминів (курни) освітляли скінами. Тот што світив цілий вечер мав щестя до зберання грибів.

Дітом, а і дорослим не вільно било нич витігати з горце – жебы вовк нич не пірвав літом. Не вільно тыж істи овочів ани ярин – жебы не било черяків по тілі, як зіст то буде мав черякы цілий рік.

Кто в тім дни вимітує гні то буде мав щестя до грибів.

Господар вносив до хыжки вівсяний сніп, не молочений, жебы быв богатый уроджай в наступнім році, ставляв го в куті за столом і повідав: „Понайбіг на щестя, на здоровя, на тот новий рік”. Газдиня одповідала: “Дай Боже в коморі, оборі, на дворі”. Стелили хыжу соломом, на стів і по вавках сію. Стів прикривали обруском свого виробу і клали горня з кождым насіньом зерна, котре сюг і вкладают до нього засвічену свічку. Під стів кладут розмаїте желізо: колічко од плуга, сокыра, ванц, виячка ітд. Ноги стова овязуют ванцом або повересом, жебы господарство тримаво ся купы.

По мітю на потоку сідають до вечері коли покаже ся перша звізда. Разом молят ся при столі, сідають і ідят. Зачинают од хліба, соли і чеснку, пют по погаричку за помершых і присутніх. Ідят капусту, бобальки, голубці з грибами, бандурки ціві, гриби в сосі, кутю, пероги, горох, біб, фізолю, панцаки, кашу зо сливками. Потравы маstryт олійом власного виробу з лену. Ідят разом з єдной миски. В часі вечері не вільно било операти ся ліктьом о стіл, жебы ся зерно не повалило.

Господиня готовила 12 потрав, з каждой потрави брали по три лижки до дійничка або бодинки, жебы босорка не взяла молока. Того давали потім коровам. Господині кроїла дуже хліба і укладала високо на терелику. Як засіли за стіл до газда ся звідує: “Видите ня зза того хліба” а вшытки одновідают – “ніт”. – “жебы мя николи не

було видно з нашого зерна на полі” господиня , як ілі капусту тყж звідує ся діти: “добра капуста” –“не добра” – “жебы все на загоні била не добра, то бы ей гусениці не жерли”. В часі вечері чухрали ногами по тім желізі під столовом, жебы ся на ногах не обералы чыряки. Бодинку і дійничок клали на лавку за столом, жебы коровы добре ся доїли і босорка не мала доступу до молока.

“Грядку” (дручкы під повалом) завязують повереслом, жебы худоба не пропадала. В тот час в стайнях стелят грубо свіжом пашом, честують худобу “повазником” (хліб печений з честком).

Пред святом вечеріом господар иде з повазником до стайні, ламле по куску для каждой штуки. Вірили, же худоба бесідує в ніч велийну. Припалають тყж коровам хвости над свічком, жебы босорка не взяла молока.

Пильнували, жебы не мати жадных довгів ци річы пожычаных покля не сіли до вечері, бо означаво то, же буде все должен.

Гольма ногами казали пригартали оген, жебы ногы не ропіли.

Цибулю кроли на пів вздовж, потім винимали 12 лупок на кождий місяц і до кожного вкладали кус соли. На другий ден смотрели і котрій листок быв мокрый то тот місяц мокрый, а на котрім сіль то тот місяц буде сухий.

Ріжни знаки показуют в тот вечер о пришлости нового року. Як в туто ніч звізды ясно світят, то куры будут добре ся нести. По вечері гасяте свічку, смотрят де піде дым. Як розийде ся далеко по хыжы - означают весіля, ниско понад столом – похорон.

По вечері настух звязує лыжки, жебы худоба ся му тримала єдного стада. Господар звязує граблі, косы ітд. А господиній куделі, веретена. Вильтки веретена бывали притріяденые, жебы все бывали повны, жебы николи не бракувало пряджы.

Рахували бобальки ци єст пара, як так то будут ся женити в тім році. Бобальки клали на “ватралыци”, кажду означали іменом дівчат і хлопців, давали кота, котрій перше поїв то totы ся будут женити.

Бобальки в горах тримали ційній рік на лічынія, як дашто боліло в середині то казали істі.

По вечері выходили слухати ци псы брешут, як дуже брешут то буде дуже весіль в селі.

Зо стола одкладали кус сіна, а потім давали під квоку до гнізда, жебы дуже курочок не когутів квока вылягла. Давали коровам

шленицию, жебы мали телички. Од вечері покаль не пішли спати не вільно пити воду, жебы вороблі не нищили шленицию.

Челюсти (то передня част пеца по котрій иде дым до комина) білят кождоразово, жебы не бывало пробліску (як град обє квіт на зерні то зостає пробліск).

Од Святого Вечера до Йордану не вільно было шити, латати – жебы не бывало пльоток.

В dakotryx севах господар выходив зо згорівком до саду і до кождого дерева здоровкав, жебы был уроджай на овочи. Як газда мав пасіку то так само підходив до уля, легко пукнув і складав жычиня.

Гэ вечери колядували дома, діти сходили ся в группы, ходили попід вікна, часто мали звізду але не вшиткы. При кінцы нашого жыття в горах ходили дорослы колядники, звали іх Царі.

РІСТВО – то єст перший ден свят. Яка єст погода, такий буде цілий рік. Наступных 12 дні до Йордану то кождий ден на єден місяц.

Рано милют ся грошами, жебы все мали дуже гроши.

Іли горох, грибы што остали з вечері , жебы не пекла згага.

Кормили кури в обручы, жебы ся куры добре несли, тримали ся єдного стада, жебы астрябы не заберали.

Впроваджали бычка до мешканя, до нього вінішували на памятку, же Ісус Христос вродив ся в стайні.

Не вільно было на Різдво спати, жебы зерно добре росло і до сіна ся не влягло.

Панна як ся вымыла то виливала воду на дорогу і смотрела кто перший перейде, як хлоп то ся оддаст, як дівка то ніт.

Декотры мыли ся дурбаком, жебы бывали тверды як дурбак.

СОБОР ПРС. БОГО. Другий ден свят вільний од вшыткых преписів. В тім дні гостят ся.

СТЕФАНА – то остатній ден свят тзв. вымітний. Завчасу рано дівка вымітат съмітія, жебы ныхто не трафил на нього. Смітія несе до пригатку, высыпнє і гавкне – в котрій стороні голос ся одозве - там буде ей кавалір

В dakotryx села з того сіна і соломи крутят повересла і окручают дерева в саді. Смітія все і всяди палят або мечут до води.

*Списав од інформаторів і упорядкував
Ваньо Мадзік з Борнштого.*

ЗГЛДАЙМЕ НАШЫ СЕЛА -- ЛИПОВЕЦ

Мос рідне село в горах то Липовець, положене на Лемковині близко словацької границі на півдні од Ясієк в долині річки Бельчи.

Історични записи подають, же Липовець, як осада, а потім село існує од 1527 р. Творене на праві волоськім даруванієм єпископом з Перемишля для Андрія Кохана з с. Дальова.

На початку село ділилося на дві часті, - горішню называно Липовець Бабей, а долішня – Липовець Крупей.

В 18 – тім віку обі часті зединилися в єдно село. В І світову війну 1914 р. в селі і над селом в сторону Зындронови переходили кровавы боі войск росийських і австрійско- мадярських. Як в 1915 р. росийські войска спід Гірлиц одступали то дуже жытлів Липівце ишли з ним як біжынці в болезні перед зупанчаньем австрійско-німецьких войск.“

В 1929 р. лемкы-русины с. Липовець в слід за Тильовом і іншими селами приняли або вернули до давного православя і дос скоро поставили нову православну церков.

До виселення на схід на Україну в селі проживало 600 жытлів, з того 10% жыців, кілька родин поляків і циганів. Більшість родин виселено до Сов. Союза, а пак в 1947 в акції “Вісла” решта родин на Західні землі Польщі до восьм. Кошалінського.

До виселення село ділилося на “гуштаки” о назвах: Копчівня, Бурданівня, Варянківня, Дімонівня, Козіївня, Мацівня, Шовтиство і іншыя назвы меншых гір і полян.

Люде – селяне занималися головні рільництвом, годовлью худобы і овець, а також робили в лісах. Для полекшання жыття приготовляли сяги і везли продавати, як называли “до Польщі”, а найвеце до містечка Риманова.

Дуже селян молодых віком емігрувало до Америки, Канады, Аргентини і інших країв глядати роботы і хліба, бо жыття в горах не било легке.

Під час німецької окупації дуже молодежы брали до Німеччини на притулени роботы. В другу світову війну село пережило велике знищення боями в осені 1944р. Пак по войні і но виганю, землі с. Липовець заняли державны власти і організували т.зв. НГР-ы - Державне Рільничче Господарство в якім ведено найвеце годовлю овець.

Дві церкви - давню гр. кат і нову православну но войні знищено. Як нес в селі люди то і цмунтір гет зарослий, запедбаний.

На гнеска в селі ма туристичны будники осадник котрый занимается также конным спортом. А село без своіх родаків - родин смутне, так як знищено і піздо штанків гірських.

Варянка Михайлло з Золочова на Україні.

ІСТОРЯ ЖИТИЯ

Народилам ся в 1922 р. в с. Зиндранова в родині Чомків. До 22 року життя було мені дуже добре. Роботи було богато, бо господарка була велика, але було весело.

В 1939 р., коли Німці напали на Польщу, всю ся змінило. Мусілі зме здавати контигенти – зерна, худоби, молоко, вивозили з ліса дерево, молодих людей забирали до Німеччини на роботу. З нашої церкви забрали 3 велики дзвони.

В 1944 р. вишилам замуж за Мацека Петра, звали його Писарик. Прожили ми разом 3 місяці. Під час фронту Петро став на міну, ранило його в праву ногу і до 24 годин закінчив життя. Через пів року народився син якого я назвала Петро. Хотіlam мати памятку по мужу. На жаль і син помер.

Покійний Петро був похоронений в селі Даляїві. На весну 1945 р. постарали зме ся з його сестром Анном і перевезли тіло Петра до рідного села Зиндранови де спочиває разом зі своїм синочком.

По закінченю війни в 1944 р. ми остали без худоби і хліба. Корову дала мені Петрова родина. Дідо Кукала памнятав, же я пригнала ім 4 корови спід фронту.

Корову не було чим кормити. Тато ходили цілу зиму до ліса, забирали спід снігу ожину, з ялиці гілочки і якоси туту корову прозимували.

Коли Німці вицофували ся то взяли в мого Tata 2 коні з возом і всю худобу.

Разом зі сестров Марійков пішлиам на Чехословачію по жебраню. Назберализме муки, сала, фасолі, бобу, гороху, бандурок. На весну в 45 р. посадилизме што зме мали, вродилося всю чудово, тішилисме ся же не будеме голодні.

Якоси ми ся ратували хоц наша земля була знищена, збити кулями, перекопана окопами, хати попалені від куль.

Пару родин виїхало на схід ще по фронті бо не мали де жити, іх хати були спалени.

В 1945 р. 9. 10. як грім з неба пришло польське військо виселяти людей. Дали нам три години часу, на одну фіру ладували три родини. До цієї не знаю за що над тими людьми так ся знущали.

Вивезли ціле село до Вороблика на станцю. Там зме сідили три неділі під голим небом. Падав дощ, були приморозки, мали діти плакали голодні. Хто хотів піти до села за бандурками то стріляли за людьми. На стаці були напади. Мою кузинку Мацек Надію застрілили, бо не дала бандитові вкрасти коня і десь в Вороблику похоронила, навіть не знаю де її могила.

Везли нас в відкритих товарняках, падав дощ, було зимно, діти плакали з голоду і холоду. До того всього кицюли ся вухи.

Привезли нас в Тернопільську обл. Борщівський р-н в кінці листопада. Згрузили на стаці в Борщеві і казали глядати хати з яких вивозили польські родини.

Наши Тато поїхали в село Слобідка Мушкатівска. Голова сельради посадив нас до такої хати, що місцевий господар перейшов до польської а нам лишив свою, ще повитягав вікна і двері. Цілу зиму затикали зме вікна і двері коцами, палити не було чим, бо там палили соломою. Зберали зме попід верби гілочки і тим палили.

Ще в 1946 – 47 р. була посуха, все вигоріло, земля не дала плоду, люди померали з голоду. Наша Мама спухла з голоду. Я працювала в цівільнім бюро то єм ратувала родину і вратувалам Маму від голодової смерті.

В квітні 1947 р. Тато з родиною вирішили втікати, повернути на рідну землю, як раз перед Паскою.

Запряг конину і телятко, що іх кормив кичками зі стодоли, взял Маму на руки, поклав на фіру і вирушив в дорогу. Мріс заіхати на рідну землю.

Я остала, з роботи мене не звільнили, бо я була на відповідальній роботі.

Іхав Тато із родиною три місяці. По дорозі і голодно і холодно. Ходили по жебрах за куском хліба. Сестра Марія і Ганя ганьбилися ходити по жебрах, бо вже були доросли дівчата.

То ходили бідни Мама, Мамі люде давали, бо були дуже бідні – не могли ходити. Мама були дуже опухнени і спали дві неділі без памяти.

З великою бідою доїхали до польської границі до села Турка. На границі пограничники іх вернули до Городка і віддали російські владі. Рихтували іх відправити на Сибір но якось вдало ся ім втекнути до с. Оборошин коло Львова. В селі Оборошині сідили в стодолі до липня бо господар сказав що йому стодола потрібна на сіно. Знову Тато запрягає конину і теля і іде на друге село до Скилова. Там нанимас квартиру і знову в стодолі. Був там куток в котрому стояла кухня і одно ліжко і столик. Там сіала Мама з малим синочком а решта родини стала в стодолі на сіні. Так прожили два роки. За ту біду квартиру Тато відрабляв – орав, косив, возив дрова з лісу.

Називали нас лемками, циганами.

Минуло два роки – 1948 – 49 і з той стодоли тоже іх виганяють, бо ся бояли, що як просідят довше то не віддадут стодоли. Вигнали іх осінню, не було куди піти. Місяця під будову хати не дали, бо Тато не записав ся до колгоспу. Купили стару стодолу, позбивали доски, обліпили глиною. Було вже зимою і глина не висохла тільки замерзла і так перезимували. А туту хату зо стодоли побудували на мочариску, бо оно никому не було потрібне. Тато не хотів будувати хати, все мріяв про рідну землю, но нам надоїло жити в тих будах.

ЯК Я ЗНАЙШЛА СВОЮ РОДИНУ

Я осталася на роботі в Борщові. В 1948 р. був набір у Львові в культ-освітній технікум де я виїхала і вчилася 2 роки а треба було ся вчити 4.

Не було мені легко, бо з дому я не мала жодної допомоги, бо я навіт не знала де моя родина, чи живуть, чи де повмерали з голоду.

Ми студенти діставали 180 рублі і пів кг хліба. Продукти були і дорогі і нелегко їх було купити. То ми студенти різали по кусочку того хліба і продавали на базарі. За той кусок хліба

купували 1 кг бульби, зварили, поколотили з водою і тим мастили ми останній хліб і чистою водою запивали.

Коли я вийшла продавати той кусок хліба на привагзальнім базарі – дивлюся стойт жінка подібна на мою Маму і продас молоко. Довго ми смотрели на себе. Я не могла повірити що то моя Мама, що она ще живе.

Пізніше ми обняли одна одну, плакали ми довго в обіймах.

Після той встречі я прийшла разом з Мамою до директора технікуму і попросила о позвоління на зустріч з решта родиною. Пришлам разом із Мамов до Скнилова до той стодоли де жила моя родина.

Дивлюся, Мама зberає лободу, листки крониви, листки бураків, посолили і так іли. Сестра Марія ходила до Оборошина, купувала молоко, несла до Львова, продавала і заробила на одну буханку хліба. Тим хлібом Тато ділив дітей до той зупи з листків. То і я пішла з нею по то молоко, то ми вже заробили на дві буханки хліба. По 20 літрів молока ми носили на плечах з Оборошина до Львоваколо 8 км. Так я оставила школу і пішла помочи пережити тяжкі часи моїх родичів і цілої родини.

Нині мені вже 82 роки. Пережилам в Скнилові і виховалам четверо дітей. Одного сина вже похоронила. Пять років живу вже на рідній землі до якої так тужили мої родиче. Одержаналам вже польське гражданство. Живу в родині племінника і стараюся о власність моїх родичів. Пока ходжу і з жальком в серці дивлюся на ту землю на котрій я виросла, на котрій працювала і за котром ціле життя бانували мої родиче. Маю надію, що доживу дня справедливости і буду могла сказати – дорога земличко, ти зас наша.

Чомко Параскевія

ЛЕМКІВСКИЙ РІЧНИК

Бібліотека Бесіды “Стоваришина Лемків” видала юж 14 книжку присвячену історії і культурі русинів.

Тым разом Лемківський річник присвячений 200–сот літю од дия народження Александра Духновича видачного діяча і будителя Русинів, заслуги якого високо оцінила міжнародна організація ЮНЕСКО і рішила 2003 рік оголосити Роком Александра Духновича за його вклад в русинську культуру та збогачення світової культури.

Вшyтким Русинам, а особливо молодому поколіню, барз потрібний тог річник присвячений Александру Духновичу з котрого познают тоты трудны часы для нашого народу і великий вклад А. Духновича в збереженя нашой не лем культуры але і істніня Русинів.

І як раз тога книжка то неоцінима науково історична, просто як біблія для нашого і будучых поколін, яка вселят віру в будучніст.

Річник мас три розділы в яких видатны науковці історії і культури Русинів описуют біографію А. Духновича труды якого стали хлібом душы, якы принесли популярніст йому і збогатили культуру нашого народу.

Збірник зачинят ся вершом Юрія Вири “Духнович”, який будит зо сну і вселят віру в будучніст.

В. Сочка-Боржавин пише біографію А. Духновича, його тернисту житеву дорогу, сильну любов своего народа і віру в його будучніст.

М. Сисак розкрыват феномен А. Духновича.

Д. Данилюк пише про А. Духновича як видатного історика нашого народа, його історичны труды.

І. Удварі рахує А. Духновича продолжительом удосконалителем русинского літературного языка.

Б. Мик розкрыват соціолінгвістичны перспективы над языком Александра Духновича.

О. Дуць – Файфер передас духовну силу творів А. Духновича якы і гнес живым словом берут за душу і розкрывают богатство нашей культуры.

П. Трохановский пише про збірник – молитовник А. Духновича – “Хліб душы”, який має ідеологічну силу і гнес його популярніст велика.

Даліше напечатаний в Перемишли в 1850 р театральний твір Александра Духновича “Добродітель”.

В розділі “З Пантеону Лемківщины” Б. Горбаль описує життя і діяльність Віктора Гладика, В. Василів пише про Юліяна Тарновича-Бескида, О. Дуць – Файфер про лемківського байкаря і гумориста Миколая Буряка (1903 – 1986)

В остатньому розділі “Події” П. Трохановський присвячує статю “За віру і народни права” 300-літню повстання куруців і закінчує казнь над “чарівницьом” Орином Павлищак.

Лемківський річник “2003 р. безцінний дар, книжка яку повинен прочитати кождий Лемко.

Петро Когут.

ЗБОРЫ КЛУБУ ПАТРИОТІВ ЛЕМКІВЩИНИ

21 мая в церквінім домі в Горлицях одбылися звітно виборчы зборы КПЛ.

Теодор Грацонь розповів про свою роботу як перший голова Клубу за минувший рік.

Треба повісти, же зроблено добрий початок. Молоды Немкы під керівництвом о. Романа Дубця провели немалу роботу по очищенні цмонтерів, ремонту хрестів і капличок, але як говорили виступаючы, можна було зробити все і в тому недостаток в роботі головы Теодора Грацоня.

Головом Клубу на наступний рік обрано о. Феленчака, а в правління молодых Лемків. Перед Клубом Патріотів Лемківщины велика задача по збереженню віри і культури лемків, продовжину очищення цмонтерів, ремонту хрестів, капличок, будовы Монументу вічной Славы загынулим Лемкам, видання літератури.

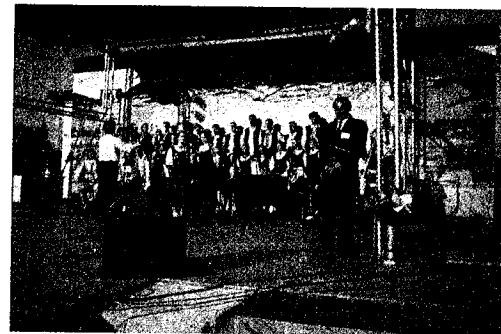
Для выполнения поставленных перед КПЛ задач потребна активна діяльність Правління і максимальна поміч Лемків.

Петро Когут

МИХАЛІВСКА ВАТРА

Традиційно в першу п'ятницю серпня Ведучий Стоваришиня Лемків Андрій Копча отворил 24-ту Лемківську Ватру на Чужині.

Лемковина

На дорочие свято лемківської культури на михалівську поляну зіхало близко 2 тисячы лемків і не лемків з різких сторін західних і північних краю та Лемковини. Приїхали цік запрошені гості: послове з лівої і

правої сторони, Восвода Дольношлескі, старостова з Легниці, Любіна, Злоторії і Польковіц, Президент Легніци, бурмістрове, вітове і іншы.

Были привітання, промовы і теплы слова до ватровичів і організаторів вінчовідженны прэз Восводу С. Яніка, котрый походить з Ясла і як сам повіл, лемків знае не од гнесска.

Тот сам С. Янік в імені Міністра Культури вручал ознаки Zasłużony Działacz Kultury. А достали іх: др. Олена Дуць – Файфер, Адам Барна, Адам Бочневич, Митро Дубец і Ваньо Дзядик.

Тогорічну Ватру розналив юж семий раз найстарший мешканец Михалова Ярослав Гербут.

По офіційльных процедурах пришол час на спів і танец, а Стефанія Дубец і Петро Трохановской обняли конферансерку.

На сцені завітала “Лемковина” з Білянкы під керівництвом молодого Славоміра Трохановского. Приїхали кавалец дороги жебы заграти і заснівати ватровичам. Декотры повідали, же невно ансамблъ ся розлетит. Была бы то трагедия для лемківской культуры.

Потім виступила “Ластівочка” з недалекого Пшемкова під керівництвом п. Гербут.

Перший раз до Михалова завітал хор з копальні “Любін”, но бо до того часу нико іх не запрашав хоć так близко.

Кычера

тym Фестивалю в 1999 р. “Кычера” заняла друге місце і дostaла “срібну цionагу”.

По виступі Кычери на сцені одбыла ся мила урочистіст. Ведучий Стоварицький Лемків Андрій Конча святкувал ювілей – 50 ліття од дня народження. З той нагоды бýл спеціальний торт, квітки, жычыня, верш Петра Трохановского, но і пісня “Вспомінеш лемку” заспівана през “Кычеру”.

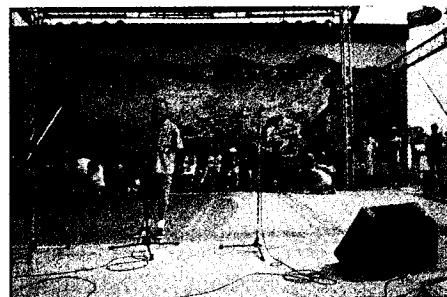
Організаторе ціж памятали о 90 річниці Талергофу і приготовили вýставу документів і фотографії з того лагру.

В пятницю вýступили іншы іншы ансамблі як: “Бурлакы” з Вроцлавя і акторе театру А. Духновича з Пряшова з гуморесками.

А як ся зближала північ на сцені задомовил ся ансамблі “Дунай” і грали аж ся

Кычерка

Конкурс верша

выступы на сцені а іншы, головно молоды, заняли ся “спортом на весело”. Были ріжны змаганя, а в нагороду почесны грамоты і пухары. Правда, же никто не закваліфіковал ся на Олімпіаду до Атен, але може дахто поїде до Пекіну за 4 рокы.

Коло полудня традиційно Й. Косовска і П. Трохановскій провели конкурс співанкы, верша і малюнку. Зас были почесны грамоты і нагороды.

В дальший частині суботнього свята вýступляли ансамблі; “Шарыш” з Пряшова, “Смерек” з Клішова, Театр А. Духновича, “Окмель” з Пшемкова, “Серенча” з Горлиц, “Лемковина” з Білянкы, “Калінкі” з Рокыток, “Древутня” з Любліна. Перший раз в Михалові загостил лемківський ансамблі “Карічка” з Команчы, котрий в околицях вýступувал на іншых імирезах.

До Михалова завітал ціж циганскі ансамблі “Бери Бахт”

На увагу заслугуе “Кычера”, котра так напрavdu має три групы: дві дорослыі і наймолодша “Кычерка”, котра колиси ціж буде вýступляла на сценах світа.

В суботу цілий ден одbyval ся конкурс на найбарже популлярне назвиско на Ватрі. Юж по пару годинах вказало ся, же найвеџе ватровичів было о назвиску: Бочневич, Пласконь і Конча. Остаточно выграли Пласконі і дostaли бочку пива.

Час скоро ішов допереду і ансамблі помаленькы зачали розідждати ся домів, а на сцену вýшли два ансамблі і грали до білого рана аж загасла ватра.

І так 24-та Ватра то юж історя. На наступну 25-ту Ювілейну треба чекати цілий рік.

В. Дзядик.

МОНАСТИРИСКА ВАТРА

На Ватру до Монастириск виберає єм ся як “тус за воду” юж три роки. Але як з кождом подорожом – то так і з том – як далеко до виїзду то би летіл, а як юж треба виїхати в дорогу то охота минят. Тым разом юж єм не рейтерувал.

Купив білет, сів до потягу і в дорогу до Перемишля. Далі юж цілком легко можна доїхати до Львова. Курсують автобусы до границі, до Львова як і до інших міст України.

На граници видно же зміни на Україні ідуть помаленьки. Пограничники стосують стары соцялістичны методы - “ми мame час, а туриста най соб’ почекат”. По праві двох годинах постою автобус рушыў в дорогу до Львова. Сідку при вікні, обсервую села, містечка та краевиди і прибуло порівнати до того што єм виділ два роки тому іхаючи до Почаєва. Кус ся змінило, але іде тото помалы. Як єм пізійкше ся переконал – змінили ся ціни, бо сут выжкши.

Але дост політыки і аналізы економічной, преціж я іхам на імпрезу культуральную. Автобус заїхал на автобусний вокзал при ул. Стрийській, а там юж чекав автом Юрко – сын мойого двоюродного брата Любомира Горощака.

Розпаліня Ватри

Загальний видок

В помешканю сердечне привитаня, гостина, оновіданя і вспомини. Телефоную до Дмитра Солинки же єм у Львові і хочу поїхати на Ватру до Монастириск, бо брату здоровля не дозволят на таку подорож.

Митро – довголітній приятель

заінтересувал ся мною і повідат: - буде іхало авто і поїхані з нами.

В суботу рано сіли зме до Лады і в штырьох (І. Челяк, Д. Солинко, я і шофер котрого не памятам назвиска) рушыли зме в дорогу.

Подорож до Монастириск минула на бесіді про нашы лемківски справы та жыття лемків на Україні.

Миняме села, містечка і в кінці сут Монастириска. Над улицьом вісіт транспарент “Витаме вшитких лемків України”. Думам собі чом лем з Україны, а лемкы з Польщы, Словакії і інших держав не повинни приїжджати?

Певно хтось не думав што пише, а я з дороги не буду ся вертал. Може ня не выженут – жартую.

Кавальчык далі вступили зме до народного музею лемківской культуры. Барз гарді ураджений і мас дуже експонатів. Пані – шеф музею хотіла нас опроваджати і поясняти – што ест што – але мы стары лемкы та знаме што до чого і зме скоро перешли по кімнатах і далі в дорогу на ватровиско.

Сама Ватра зорганізована зостала за містечком на лісовий поляні. Місце барз добре, бо никому не пренікаджат спів і музыка.

Дивую ся, же ту никто не бере жадных оплат ани за вступ, ани за шатро ци авто. А може в Ждини і Михалові обніжат тот “тарач”

Моі вспілласажыры дбали про мене, а Митро повідал: “Ванью тримай ся мене”. Але я і так кус ходил своіма стежками.

Сцена гарді пристроєна, публика засіла на лавках і зачал ся VI Всеукраїнський Фестіваль Лемківской Культури – „Дзвони Лемківщини”. Ансамблі і колективи ішли в керунку сцени несучи

таблиці з назвом держави (Сербія), або містом ци районом з якого походять.

Над сценом організаторы завісили транспарент з написом: “Цне мі ся за Тобом, мій лемківський краю”. Ой не єдному ся цне.

На початку – як на кождий Ватрі – були промовы властей, діячів, запрошених гостів. Були подякування, почесны грамоты і одзначання для заслуженых діячів. Запамятал см такы назвища як: Стефан Креницький, Іван Пласконь, Павло Гербут, Надія Дзядик і іншы.

З якысой промовы записал см такы слова: “Лемкы дают приклад як ся не ділити”. Ой жебы то так направду было серед вшытых лемків.

Народний Денугат України Іван Стойко в свої промові обіцял лемкам рекоменсацы. Лемківські пісні не скінчыло ся на обіцянках.

Як юж офіційна частина ся скінчыла, сцена була лем для ансамблів, а было іх дос дуже. І так зачал ся концерт который попровадили Віра Зінченко і Микола Мороз. За сцены почали впинтугі лемківські пісні і мелодій.

По обіді ведіння програму взяли в свої руки - Надя Нагловска-Шкымба і Василь Шкымба, і од того часу юж вшытко было по лемківски.

Ансамблі сівали барз красні, а пісні і співаночки радували серце бо были лемківські, блискы души лемка.

І так ансамблі Яворина заспівал “Іванку, Іванку”, “Янчик”, ансамблі Студенка “Принош бы я до вас кождий вечер”, колектив Лемківчанка з Закарпатя – “Заспівайме собі трьома голосами”, “Чом млин не меле”, “Лем бым косив” трудно бы ту было вычислити впінтугі ансамблі і їх репертуар.

Выступували цікі солісты - Аничка Ганна Черебенчик з такими співанками як: “Ой вернє мій вернє”, “Ой чыя то хыжа стоїт на долині”, “Заграйте мі гуцулі, заграйте мі басы”. Солістів було більше, але не виділ см нашою Юлії Доціні хоць була номінена в

Лемкы з Кисва

“Зашуміли ліси”, “В Америці стежка штурувана”, “Моя мила шудре, дудре же я шю”, “Горила липка горила” і іншы.

Єден ансамблъ зо сцены, а другій на сцену і так помаленькы перший ден фестівалю зближав ся до кінця, а нам треба було деси преноочувати. На щестя спіткали зме о. А. Дуду з Монастириск з которым познакомил см ся колиси на михайлівській ватрі. О. А. Дуда барз гостинний чловек —повідат — “мусите в мене ночувати”. Но і так ся стало. Вечером погостили нас, переноочували і рано зас на ватровиско. А там юж люде зберали ся, бо о год. 10.00 начынала ся Служба Божа в который брало учасць 9 священників.

По вспільній молитві настав зас час на концерты. Выступляли колективы, солісты, гумористы і реалізувала ся програма фестівалю.

Сідячи на лавці павязал см бесіду зо Штефком Шевчык – лемкыньюм родом з Рихвалду коло Горлиц. Оповідала о тяжких початках іх жыття на Україні, а і тепер цік не мают легко.

На Ватрі можна було придбати газету “Дзвони Лемківщини”, “Лемківский календар”, тематичну літературу, памятки, значкы, сувеніры і т. п.

Не бракувало буфетів з ідолом і налиткамі, але дуже ватровичив привезло свої мариніздзі з дому.

А же люде на Україні барз гостинны та і нас честували чым могли, но бо я ходил з Митром.

В неділю під вечер закінчыл ся VI Всеукраїнскій Фестіваль Лемківской Культури і перейде юж до історії. Імпреза була чудова, барз ся мі сподабала і рыхтую ся юж на другій рік.

В. Дзядик.

програмі. Был наш акцент, бо виступил дитячий театр “Лемківскій перстенік” з Горлиц.

З заграниціх ансамблів был ішы хор “Пасторала” з Сербії.

Подабал ся мі хор “Лемкы Києва” который заспівал:

“Зашуміли ліси”, “В Америці стежка штурувана”, “Моя мила шудре, дудре же я шю”, “Горила липка горила” і іншы.

Як моя товаришка мала щастя лишитися вдома

Вже заздалегідь, десь за місяць, я повідомила свою товаришку, що 5-6 червня у Монастирськах, що на Тернопільщині, має відбутися IV Всеукраїнський фестиваль лемківської культури "Дзвони Лемківщини". Не раз я розповідала їй про лемків і Лемківщину, давала слухати касети з лемківськими народними піснями, показувала альбом з рецензіями Никифора. Отож, моя товаришка широ зацікавилась Лемківщиною і з нетерпінням чекала, коли ми пойдемо у Монастирська на лемківський фестиваль. "Там ти все побачиш на власні очі - як ті лемки виглядають у народному одязі, якою мовою говорять, яких пісень співають... Думаю, твої то все дуже сподобається", - казала я товаришці, уявляючи, який ефект спровадить на неї фестиваль.

Але сталося інакше. Обставини склалися так, що моя товаришка мусила лишитися вдома, а в Монастирська я поїхала сама. Дорогою я дуже шкодувала, що воно не побачить барвистого лемківського свята.

І ось я вже на фестивальному поїзді... Фестиваль у Монастирськах творився за зразком "Лемківської ватри" у Ждині. Він проводиться за містом, на широкій галівині, оточеній лісом. Пологий схил утворює природний амфітеатр - менший, ніж у Ждині, але цілком достатній для розміщення численних глядачів. Місце дуже вдале: фестивальне поле є поруч із автотрасою (тому доїзд тут простий і зручний), але, пройшовши півкілометра лісовою дорогою, ви й забудете про неї. Навколо - розкішна піща, чисте повітря, чудовий краєвид.

Я прибула саме вчасно: перед урочистим відкриттям фестивалю. І ось перша несподіванка: на сцену виходять ведучі... все промовляють циркою українською мовою! Далі - урочиста хода усіх учасників. Понеділу йдуть два підгітки у вишитих сорочках, сірих свитах та червоних козацьких шароварах (!) і несуть велику емблему фестивалю. Назва лемківського фестивалю теж написана українською мовою! Дивлюсь на учасників — лише деякі колективи одяглися у лемківські сорочки, кабати, горести, лайбіки... Інші ж прийшли у подільському, гуцульському, бойківському вбраці, а частіше - не народних, а просто сценічних костюмах.

Кажуть, ночеш згори гулзки неіравиціно заціпнати - так донизу і недобре позацінає. Отак і тут. Як почався лемківський фестиваль не по-лемківськи, так і далі було. Звичайно, виходили на сцену лемківські співаки, музиканти, танцористи. Але то виглядало, піби воно в гостях, а не вдома. Бі складав програму хтось такий, що включив до концерту все на світі - а між тим і тронки лемківського. Навіть ті колективи, які презентували лемківський фольклор, часто додавали до своєї

Участники Фестивалю

програми супо українські пісні, вірші, танці - причому такі, що не мали ніякого зв'язку з лемківською темою. Окрім того, на сцену виходили люди, які взагалі не мали жодного стосунку до цього фестивалю, і те, що вони виконували - також. На жаль, виступи були часто ще і дуже низького рівня. Звучали навіть вульгарні анекdoti. Такими виступами були знівелювані всі старання організаторів, здискредитовано лемківську культуру, занижено загальний рівень фестивалю. Виглядало так, піби не було жодної режисури, жодного понереднього відбору учасників, жодного завчасного перегляду їхнього репертуару. Не було навіть зазначеніх у програмці п'ятьох конкурсів. На кількох прилавках продається література лемківської тематики, лемківські пейзажі Д. Солинки, аудіокасети та компакт-диски із піснями Анни Чеберенчик, хору "Студенька" та дуету "Червоне і чорне". Але цього було дуже мало, сувеніри та іграшки, на також більшість пропонованої літератури не мали з Лемківщиною нічого спільного: На жаль, не було представлено ні лемківських народних ремесел, ні страв народної кухні, ні виробів лемківських майстрів, ані пам'ятних значків чи іншої продукції з емблемою фестивалю.

Був і ще один казус, про який варто сказати. Поміж виступів на фестивальній сцені були і політичні. Думаете, іх девізом було відродження лемківської культури? Аж ніяк. Промовці закликали присутніх голосувати восени на президентських виборах за кандидата від демократичних сил. Навіть, якщо б цей кандидат щодня зранку до вечора боровся за права лемків, виступати з подібними промовами на фестивалі було недоречию і нестично...

Мої почуття роздвоїнися. З одного боку, щораз сумніше робилося, що замість фестивалю лемківської культури бачу тут невідомо який фестиваль - правда, з участю лемків. А з іншого боку, я все більше раділа з того, що моя товаришка не зможе приїхати і не бачити той ганьби. Наступного дня, в неділю, я ще більше тішилась, що не взяла на той "лемківський" фестиваль подружку. Бо недільна програма була ще дивніша. А в неділю приїхали мої родичі з Тернопільської області. Вони хотіли бачити, як виглядає справжній лемківський фестиваль. Що ж! В Монастирськах, на жаль, воно нічого не побачили... Я ціло заневіяла

..Джурджовски тамбураше"

лемківські ведучі - відома лемківська писанкарка Надія Нагловська-Шкимба та її батько Василь Шкимба. Вони додали справжнього лемківського духу!

Дуже гарно виступили на фестивальній сцені народні лемківські фольклорні колективи: капела "Лемківщина" зі Львова, хор "Радоцина" з Пустомит, капела "Бескид" з Івано-Франківська, вокальний гурт "Лемки Києва" з української столиці, чортківський лемківський ансамбль "Яворина", аматорський лемківський фольклорний колектив із с.Підзамочок, що біля Бучача, аматорський колектив "Студенька" з Калуша, що на Івано-Франківщині, колективи та окремі виконавці з Теребовлі, Бучача, Монастирськ, Долини, Надвірної та інших містечок та сіл. Незмінний успіх у глядачів мали виступи дуету "Червоне і чорне" з Житомира та львівської сівачки Анни Чеберенчик.

Цьогорічний фестиваль можна було би вже назвати міжнародним. З Лемківщини прибув аматорський дитячий театр з Горлиць. Діти представили на фестивальній сцені наївшу, але живу й барвиstu фантазію, або, краще сказати, сучасну казку про любов до рідного краю та потребу вчитись, пізнавати світ. Діти грали свої ролі так щиро, що мимоволі відступав на задній план їх польський акцент... Були тут і сербські "Джурджовски тамбураше" - музики, що грали на тамбурах. Тамбура --- струнний цинковий інструмент типу лютні, що поширили у Воєводині, в тому числі і серед русинів. Він бувас і набагато меншим від скрипки, і більшим за віолончель. Разом з "тамбуранами" приїхав з Сербії ще один русинський колектив --- хор "Пасторала" з м. Жабаль. Цей хор виконував на фестивальній сцені і духовні твори, і обробки народних пісень. І дитячий театр з Польщі, і два колективи з Сербії були привінчані глядачами дуже гарно.

Так і хочеться запитати організаторів, чому ж не можна було цим і обмежитися? Навіщо було вставляти в програму все інше? Навіщо з лемківського фестивалю було робити майже-не-лемківські?

їх, що справжні лемківські фестивалі на світі є, але не у нас...

Якби тільки таке там було

Якщо ж розглядати не увесь фестиваль "Дзвони Лемківщини" як одне ціле, а окремі його частинки, окремі виступи, то, звичайно, є що похвалити, є чим потішитися. Близче до вечора і в суботу, і в неділю на сцені з'являлися

Загадковий-загадковий фестиваль

В цьому є якась загадка. Фестиваль "Дзвони Лемківщини" організовує Всесукраїнське товариство "Лемківщина" - громадська, неурядова організація. Виглядає так, що акція, яка зорганізована не "зверху", а "знизу", яку задумали і створили ентузіасти збереження культури Лемківщини, мала би бути стовідсотково лемківською. А воно цілком не так...

Дивні "нелемківські" тенденції, змальовані тут, зародились на попередніх лемківських фестивалях у Монастириськах. Але, здається, вони не такі вже й дивні, якщо подивитись ширше на культурне життя України. Минулій, 2003 рік, в Україні був відзначений найстрашнішою латою - то була річниця Голодомору (1933), страшного штучного голоду, влаштованого Сталіним. І цей Рік Голодомору було цинічно проголошено... роком Росії в Україні! 2004 року минає 60 літ від депортациї з Польщі українців та лемків. І цей рік проголошується роком Польщі в Україні! Думаю, коментарі зайві.

Проблема лемків, які просто асимілюються і зникають, на жаль, і досьогодні в Україні залишається драгливою. Лемки вимирають, а чиновники все ще бояться лемківського сепаратизму - абсолютно міфічної загрози для України. Задля безхмарних дипломатичних стосунків з Польщею лемківські проблеми ховаються в глибокій пухляді. Сдине, чого нарешті добились особи, депортовані з території Польщі - статусу, прирівнянного до статусу ветеранів II світової війни та пільг, які цей статус уможливлює. Ненприємно було слухати, як у виступах майже всіх промовців на фестивалі лунало рефрено: "Лемки - українці, українці, українці..." Ні на бойківському, ні на гуцульському фестивалі ви такого не почуєте... Навіщо ж це приниження, це підлабузництво перед державою, яка внеро відмовляється фінансувати та підтримувати лемківські акції?!

Повертаючись до фестивалю, хочеться зробити висновок: посправжньому привабливим, оригінальним, цікавим фестиваль "Дзвони Лемківщини" буде тільки тоді, коли буде - на відміну від всіх існуючих в Україні фестивалів - фестивалем лемківським. "Гіbrid" непривабливий не тільки для лемків, а і для інших гостей, бо вони приходять саме задля лемківського свята. На лемківському фестивалі має відчуватися лемківський дух, панувати лемківський народний стиль, а концерт має бути лише частиною різноманітної програми. Без доброго режисера тут не обйтися. Не бійтесь, зрештою, запросяти і професійного режисера - чому ж все лемківське має завжди бути аматорське, а не професійне?! І тоді всі від фестивалю у Монастириськах будуть мати справжнє задоволення. А я напишу ехвальну рецензію. Бо хвалити набагато прискіпніше, ніж критикувати.

P.S. Агітую товарицьку тепер іхати на "Лемківську ватру" до Ждині. Але вже не так настоюто. Хто знає, як там буде...

Анна Кирпан, м. Івано-Франківськ

СТАРЕ ВИНО З МІХА

Так назвав свою вісімнадцету збірку віршів видатний поет – Лемко Роман Вархол в якій все глибше розкриває свій талант.

Тим разом збірка присвячена історії народів далекої минувшини, більше тисячі літ славян, дулібів, стародавніх римлян та інших давно забутих.

Збірка має сім розділів де кожний говорить про конкретні народи.

Перший “Вино з двох корчаг” присвячений стародавній Київській Русі. Другий розділ “За щербатий пінязь” присвячений Бескидам, Дунаю і Угорщині, Третій “У гаморі Рима” розповідає про стародавній Рим, Апенніні, Спартак. Четвертий “Дань веселій дивовижі” – тут вершини присвячені Альпам, Парижу, Панії, мальтійському ордену та інші.

П'ятий – “казка для Каліфа” присвячений Арабам, Багдаду, Мекки і Медині.

Шостий “Гаряче літо, наче Індія” – іде мова про Індію, Китай острів Ява, Абакам.

Останній сьомий ”Слуга фіалок” присвячений диким рожам, винограду, ліщині, фіалкам.

Збірка віршів Романа Вархола має філософський характер але цікава і зрозуміла.

Петро Когут

МАТЕРІНСКЕ СЛОВО

Матерінське просте слово
Тобом можу я співати,
Сонцю в небі, нивам, людям
Можу дзвону твого дати.

Ти навчило розуміти
Зло, доброту дні і ночи,
Одтворилю для мня двері
В світ прекрасний ненорочний.

Жио гнеска розвеснено,
Співам, мамо, твоїм словом
Іogrівам серцем землю,
Жеби квітла кольорово.

Матерінське просте слово,
Як весело з тобом жити.
З тобом, з тобом променисте,
Буду цілій світ любити!

Іван Головчак

В МУЗЕЇ...

Ось кругом музейні експонати...
Тут цівільні там воєнні.
Навіть трудно всі порахувати,
Чимось мілі й неприємні.

Створені усі людьми в країнах...
І для іранці й оборони,
Щоб щасливо чулася людина,
Радісно орала гони.

Щоб ростила в літі хліб рясненький
Для потомків і для себе,
І в житті стрічана час гарненький
Тільки мирно, наче небо...

Є тут і військові речі, зброя,
Що по – різному служила:
Рятувала, наче човен Ноя...
Інша смерт несла, дудніла!

Ось багнети і старі гранати...
Он де каска посивіла.
Час старий сковався у Карпатах,
Жде його пора так мила!

Вже війна, мабуть, не буде більше
На просторах убивати.
Номудріють люди і миліше
Будуть з Богом проживати.

Бо не мас кращого на світі,
Як в житті радіти миром,
І під Божим сонцем, що нам світить,
Хліб ростили широ – циро.

Будьте лиши на згадку, експонати,
Щоб всі люди нам'ятали...
І щоб в мирі довелось бути.
Згиньте киятій скандати!

То ж бувайте радісні й здорові!
Заходіть в Музей ласкаві!
Поклонітесь горам, Зиндронові...
І тим людям гідним слави!

Іван Головчак

ТУГА СМЕРЕКІВ

Три смереки
Коло хати,
Ниби птахи
Три крилати,
Шепчут пісню
Лемківщини
Про потоки,
Про долини,
Та про хижі
Спорожніли,
Де колиси
Лемки жили.
“де ви люде
землі нашої?
Ми вирости
З ласки вашої.
Чи вам чути
Наши шуми,
Наши смутки,
Тихи думи.
Чи вам чути
Плескіт річок,
Запах....

І вербичок.
А чи може
Ви забили
Край, де мами
Вас вродили.
Ой, вернийте,
Наши діти,
В наши гори
З нами жити.
І будеме
Сой співати,
Вічно серцьом
Край кохати.
Не будете
Так тужити –
Нам тіж без вас
Смутно жити!”

Головчак І. П.

НАРОДНЕ ЗАНЯТЯ ПОЗА РОЛЬОМ БУДОВНИЦТВО

Давніми часами ставляли хижы переважні фронтом од дороги, бо так єст найвигодніше і не треба нівелюації терену ани високої підмурівки.

В некоторых околицях одворотні - фронтом до дороги. Коли было тісно з пляцом під будову а терен был рівный ставляли хижу циглом до дороги. Сторони світа не одгривали ту жадной ролі.

Вшытки хижы лемків мали під єдним дахом част мешкальну і господарчу где тримали худобу, сіно, знарядя.

До будови ужывали сосни і ялиці. Матеріал на будову позыскує ся в зимі, переважно на стоках сонечных, бо там дерево росне помалы і ест тверде. На част мешкальну выбирают дерево найкраще і будуют в тот способ:

На штирі угла кладут велики камені, на камені кладут спідки. На злучених спідках мастер будови вытинает на штирох углах крестики до которых кладут нерахуваны гроши, жебы в тім домі николи не бракувало гроши.

Під тоты спідки кладут дві підвальни, дальние притесы або швалі (то сут барз грубы дерева шкіпаны, ізніше різаны на трацкі пилі. Часто старчыло три швалі на високост сціны. На остатнім дереві клали трагарі – звали тыж двигарі. На них клали повалу, дві платви спяты звязком, до платви впушают крівки, на крівках латы до которых при помочы лісковых прутів привязуют жытні сношки тз. “кычки”. Верх даху зове ся калениця. Каленицу зовут тыж гребеньом. Часто роблят ей з гонтів або з двох збитых дощок ци навет з соломы. Часто тыж накривають палубом. Робит ся го з грубого пригнитого в середині дерева, котре розбиват ся наздовж на половину, вычиистят порохно і тым жолобком накрывают каленицу. Як ест гребінь з соломы то для взмінійня кладут по нім козлины (тонькы дручкы збиты на криж). Кінцовы сціны даху зовут стріха, поперечны щитом, дайдзе звали затильник, выстаюча стріха од щиту – одливка.

Курны хыкы мають над дверями і пецом грядки. Можна їх відіти і в некурних зато, же комин поставили а грядку лишили. Грядка то дві белькы впущені обома кінцім до сінії около 50 см пониже повалы?

Як щиты сут з дощок то робит ся отворы часто в формі колічка, квадрату, серця, вина. Такий отвір звали ластівчарка. Курна хыжка мала отвір в повалі – вожниця або будниця. Тот отвір отворят ся в часі паління і ним виходить дым, по выпалію замикат ся го жебы затримати тепло.

Підлога в хыжки была з землі. Зато в стайніях были сосновы белькы скіпаны або притесаны на єдину сторону званы дылі. Трафляло ся рідко на уложені пліты камінны. Стайнія мала лем єден отвір на двері. До другої світової віни вікон в стайні не было. В часі німецької окупації кождый мусів вигнати вікно в стайні.

На повалу в стайні клали дручкы часто скіпаны.

Помеджє швалями вбивають мох, потім ліплять глином. Для оздоби дагде сінії білять ваніном або жовтом глином. Самы спойни білять іншым кольором – часто видно жовтий, білый, небеский. Через таке малювання ціла хыжка ест замаскувана – одмініша од других, не творить шабльону.

На цілім терені Лемковини дахи будинку мешканього сут двоспадовы, давно будували о штырох спадах званых о щытах тылььowych. Боки даху двоспадового зовут щиты, сут они малюваны на споді і творят широкий окан (одливка).

В остатніх часах щиты даху крыты кичками пропали. Уважат ся такий дах за некористный і невыгідний.

Під єдним дахом била: хыжка, комора, стайнія, боіско, возвіння, колещия, з боку добудована кучка.

В дакотрьх околицях на здовші части мешканьной мають зроблену загату з дощок, котра ма отворы на вікна з океницями на зиму. Кладут ту сіно, полову, солому, нарядя господарче.

До хыжки входит ся дверми з фронту без част сіні або боіско і з лівого боку ест вхід до мешкання. В курных хыжах радше ся не спотыкало двері до коморы. З мешкання ест маленьке окенко до коморы 30 x 30 см. Як придут велики морозы

то тым окенком достают бандуры, а двері замикают настале. На зиму віконце ест засуване дошком. На право сіни граничат зо стайнію і другом комором. Часом з коморы сут други двері до стайні. До стайні входит ся з той самой стороны од подвір'я. В зимі двері до стайні сут обиты соломом, а літом закладают брамку зроблену з дрібных дручків. Середній дручок ест височіший і на нім находит ся украсыня – крест, птах пів місяц і т.п.

В мешканю повала ест з грубых дощок на котры кладут землю, котра накрита тиж дощками або скіпаными дручками. Дощки повалы лежат на трагарях або двигарях.

Середній трагар над хыжком ма вытятій крест, часом під крестом ест місяц і звізда, часто тиж дата будовы. Двері в ріжкіх одмінах: рівнокутни, півокруглы, простокутни. Тоты округлы затримали ся в дакотрьх селах пов. Горлиці, Ясло, Кросно і в Команчи нов. Санок. Двері зроблены з грубых дощок збитих ківками і обертают ся на желізних завісах. В давних часах двері обертали ся на деревяных чопах, котры были всаджені на горі і на споді двері. Двері замикают замком деревяным тзв. зернятка, котры складат ся з 5 дощечок, роблять зубатку. Сут тиж прости замки, котры мають зубатки з дерева і замыкат ся і одмикат деревяним ключом.

Двері до боіска тзв. ворота будували на стопах, а стопы мали гнізда в камени долов а на горі в платві або в інші бельці і так ся обертали.

Ворота сут двоплатни, часом малюваны на біло, віко має 6 – 9 шыбок, рама вікна зове ся футрина, зроблена з дощок. Двері не мають обрамування з дощок а нормалні з дерева о такі грубости як ест сініна. Ціле обрамування ест окрашене костцями, голузком соєни, ялиці, колічками. Часто малюваны або выпаляны ріжкіи предметы.

З будинків господарчых будуют осібно сырпанец (шпіхлір), котрый служыт до переховання зерна, гроши, убраня, сыра, масла. За тиж шпіхлір быв ократуваный а двері часто мали бляху. Шпіхліри будуют заможны господаре, під ним ест (склеп) певниця на переховання бандур. Мають тиж близко хыжки грибу

— єст то яма 2х2 м. і 1 м. глубокости накрита двоспадовим дашком для переховання бандур. Третій спосіб на переховання то викопана яма переважно в мешкані, або в коморі і накрита дошками.

Часто бывало, же загорода господарча складат ся з кілька будинків, котры будуют напротів себе, а подвір'я замикают пілотом з ялицевых суків, а остатньо з обрізків дощок.

Пец занимат 1/4 мешканя а часом 1/3. Будова пена в курні хыжки выглядала в такий ото спосіб: робили грубу підставу на котрі клали грубый кавалец півокруглого кльоца, на нього ліпили глину так довго аж повстав єдиолитый пец, потім того кльоца выпаляли кілька дні аж остав отвір з півокруглом діром. В ті дірі ся палило а дым выходив по цілім мешканю.

З часом пец такий уліпшили, прибудували кану до котрой долучали кобыву, кобива тягла ся до сіни без сціну, або продовжена єст каня на стріх і кобыва лежыт на полові де дым роходит ся по цілім стриуху.

Даліше уліпшины пена полігало на продовжынню комина од каны на дах.

Дальша модернізація полігала на прибудованю шпаргета критого бляхом, на котрі ставляют горці до готовління, а дым летит попід грубу плиту камінну (сушня) до комина.

Печи ставляли в куті. Коло двери під пецим єст зроблений отвір (припецок) де кладут дирва.

Подвір'я переважно выложене великими пłyтками камінными.

В західній части Лемковини праві кажда хыжка ма свою студнію з журавом хоц не сут они конечны, бо през село плыне потічок з котрого мают вшытки услуги: праня, мыття, поїня і.т.д.

*Записав Ваньо Мадзік
родом з Бортиного.*

ODESZLI OD NAS

MICHał BURIAK urodził się 10 kwietnia 1929 roku we wsi Smereczne koło Dukli. Nie miał łatwego dzieciństwa. Jego ojciec, Mikołaj, zmuszony był w 1930 roku wyjechać do Ameryki "za chlebem". Po trzech latach wrócił do rodzinnej wsi, a po kolejnych dwóch umarła matka Michała - Maria.

Wychowaniem Michała i jego siostry Olgi zajęła się babka Anastazja. Ojciec Mikołaj, który w międzyczasie założył nową rodzinę, również pomagał jak mógł.

Mały Michał w lecie pasł z kolegami bydło, a zimą chodził do szkoły. Był bardzo dobrym i zdolnym uczniem. Zawsze też wspominał swojego pierwszego i ostatniego nauczyciela Hliwę.

W czasie drugiej wojny światowej i walk o Smereczne, Michał został zraniony odłamkiem w szyję. Koszmarne wspomnienia wojny męczyły go do końca życia. Najtrudniejszy okres wojny spędził z najbliższymi w słowackiej wiosce Hażlin.

Michał z dużą sympatią i szacunkiem odnosił się do naszych braci Słowaków. Do końca życia też utrzymywał kontakt z ludźmi, których poznal, zwłaszcza z Anną Żelejomową z Koszyc.

W ramach akcji "Wisła" został, podobnie jak wielu innych Łemków, wysiedlony na Ziemię Zachodnią i zamieszkał we wsi Osina (powiat Nowogard).

Początkowo pracował na kolei, a później w melioracji. Zawsze był dobrym i sumiennym pracownikiem, dlatego też szybko awansował na stanowisko brygadzisty. Jednak jego babka pragnęła, aby zajął się gospodarstwem - Michał więc wraca do domu i gospodarzy na siedmiu hektarach w Osinie.

W roku 1967 umiera babka Anastazja i od tego czasu Michał mieszka z przewlekłe chorą siostrą, która całe miesiące spędza w szpitalach.

Jest dobrym gospodarzem, powszechnie szanowanym i lubianym przez ludzi we wsi. Zdolny - wytwarał wiele narzędzi gospodarskich, sam potrafił złożyć traktor i przyczepę z części kupowanych w POM-ach.

U nikogo też nie było tak smacznych kiszonych ogórków i kapusty, nikt nie robił tak dobrego wina z czerwonych porzeczek.

W 1986 roku dowiaduje się, że cierpi na przewlekłą chorobę i przechodzi na skromną, rolniczą rentę. W 1998 roku ktoś podpalił mu stodołę, rok później okradł. Dla chorego człowieka były to ciężkie przeżycia.

Mimo to Michałowi, który zawsze marzył o podróżach, o powrocie do Smerecznego, o tym, aby znów móc pochodzić po "Malilskyj Doliny" i napić się wody ze "Ślimakowej studni" - udaje się jeszcze zobaczyć rodzinną wieś, a także odwiedzić kuzynkę Martę Lindberg w Szwecji.

W kolejnych latach Michał coraz bardziej podupada na zdrowiu.

Zmarł 18 kwietnia 2004 roku. Pochowany został na cmentarzu w Nowogardzie w obrządku wschodnim, bo takiego był wyznania. Na miejsce wiecznego spoczynku odprowadził go ksiądz Bogdan Feciuch z Trzebiatowa, najbliższa rodzina, mieszkańcy dawnego Smerecznego i ich dzieci, którzy licznie zjechali się z bliższych i dalszych okolic oraz sąsiedzi wsi Osina z którymi Michał żył od 1947 roku. Wszystkim im składamy serdeczne podziękowania.

Dziękujemy również księdzu Bogdanowi Feciuchowi za odprawienie ostatniej przysługi naszemu bratu.

Na cmentarzu w Nowogardzie pojawił się pierwszy trzyramienny krzyż.

Niech ziemia nowogardzka będzie mu puchem.

ВІЧНАЯ ТОБІ ПАМЯТЬ МИХАЛЕ

*Brat Wasyl z rodziną,
siostra Olga,
siostra Maria z rodziną.*

ПОСМЕРТНЫ ЗГАДКЫ

Серед тих що лишили нас в 2004 р. треба згадати і нашу Родачку **Марію Гайдич – Войцьо** – по мужу. Покля жила то все просила о музейний квартальник "Загороду" і барз цікавилася музеем ЛК в Зиндронові, в ей ріднім селі.

Народилася 25 грудня 1937 р. в хуїжи, в котрий міститься музей лемківської культури. Ту пережила воєнни роки, а пак повоснне горе лемків і вигнання з рідної землиці.

Вишла замуж за Владка Войця з Тильови, котрий вернул до гір з вигнання од Любіна і ту пару років разом господарили. Муж Владек з дочкою Ганьом скорше поїхали до родини в Америки.

По парурочных старанях за нима поїхала і Покійна Марія в 1980 р. Родинне спокінє життя було коротке, бо муж Владек скоріше помер і Пок. Марія осталася вдовою і проживала при дочки Гані, зятю і внуках.

Пару раз приїзджала в одвидини рідних і на похороны своїх родичів. Остатні рік життя, коли юж ішла на смеритуру, несподівано міцно захворіла. Померла 14 мая 2004 р. лишила в смутку і жалю дочку Ганю, двох внуків, зятя, брата Михала в Америці, сестру Ганю і Брата Теодора в Зиндропі.

Покійна була взором лемків, культурово і релігійно. Любила і шанувала своє рідне, материнську бесіду.

Похорон одбылся во всхіднім обряді. Най американська земля буде для Ньой пухом, а серед нас покійна Читачка "Загороды" буде дальше жити нашим духом.

ВІЧНАЯ ЄЙ ПАМЯТЬ

Редакция Загороды і братняк покійної Теодор Гоч

О ГРИЦУ БОГУШУ З ПОЛЯН

Дорога Лемковино
І рідни Поляни
Я за життя моє
Завіше вас буду любив.

Святой памяти Гриц Богуш син Івана і Марії пришов на тот Божий світ в Полянах тих при Дукли в 1902 р. і ту при своїх родичах ся виховав. Лем, же його моводіст припав на барз тяжки часи першої світової війни і тиждень дуже лекших перших років зараз по ті війні в часі котрой сево зоставо барз знищене. Люди не мали що істи і в що ся позберати. В літі людес споживали – юли вободу, коприву і вишитко рослинне що лем можна биво істи, то з недоживлення барз хворіли на тифус і грипу так звану гішпанку або гуху, бо по виліченю ся з той хвороти дуже люди гухво.

Товди тиж на тоти хвороти барз дуже люди гмерво не лем в Полянах але і в других севах на Лемковині.

Та Гриц Богуш хоц бив барз худенький але якоси тоти тяшки хвороти го оминули, лем же в дома не биво що істи то пішиов глядати свужби і в Котани як не раз споминав трафив на барз доброго газду Русиняка, котрий го жідпав на свужбу. Що правда почаково таку мізероту обавляв ся жіднати до роботи на газдівці, але попросту ся змивосердив над ним і казав му зостати.

Перших нару днинич му не казав робити лем газдиня – жена газди, котра тиж бива барз добра, давава му добрі істи жеби дакус пришов до сиви і там му так добрі биво, же од пару років там свужив.

Та треба биво вертати домів, бо вітця юж не биво і треба биво йому самому брати ся за свою газдівку, котру му мама ногарялії записава. Товди тиж ся ту в Полянах оженив з гардом і робітном дівком – полянчанкою Настьом Бромірском і єй

родиче помогли му побудувати нову хижу мешканно господарчу.

А же він бив барз робітний і оцадний то ся за своїм женом і потім з дорастаючими дітми – троє дівчат і єден хвопець – дорабляв що раз то більшої мастиности.

І як ім вшитким зачаво бити що раз то ліпше, то зас приціва тата нищителска друга світова війна в часі котрой мусів оддавати ружини окупацийни контингенти, і часто ходити на ружин визначени роботи з котрого поводу його газдівка що раз то барже підупадава.

Та тягар найбільший пришов як на полянськім хотарі затримав ся аж на пару місяци всеній фронт і товди сево зас як і в першу світову війну зоставо барз а барз знищене і дуже люди згинуво.

Богушови, дякувати Предоброму Господу Богу, хижка не зостава цікковиті знищена. То як ся вернув з фамелійом з фронтового виселеня то зараз з цівом оцаленом фамелійом взяв ся за направу хижки з воєнного знищеня. Але тягар дале тирвав бо не биво що істи і в що ся позберати, подібні тиж як і по першій світовій війні, але і так барз дякували Предоброму Господу Богу за пережитя тамтой страшної війни.

Але жеби даяк дале жити і газдувати, то двоє дівчат пішво служити ково Кросна за зерно і бандурки, бо там не биво більших знищень воєнних, а іх четверо зоставо в дома жеби дівчатами зароблене зерно посіяти і бандурки посадити. А же Богушови війна забрала коня і до остатньої серогинки вшитку худобу, то товди жеби заорати і заборонити юлс то його жена з дітми запрігали ся до плуга і борони а він ззаду попихав і так тоти перши тяшки роки повоснин він з фамелійом переживав.

На Україну не поіхав, бо як то лишити рідну прадідівську землю і дорогинку Лемковину, котра му завше бива по Гоноді Богу і Винитких Святих найдороща.

І зас як Богушові з фамелійом зачаво бити кус лекше, бо юж ім не загражав говод і ховод, то приців на Лемковину тот страшний час 1947 року і того Грица Богуна, котрий бив

човеском так добрим і справедливим, же він не лем човеска ани жадну худобину би ничим не скривдив, а полске войско і так го заарештувало і осадиво в барз тяникім обозі в Явожні де пережив кілка не до описания барз тяжких місяці.

З обозу, Богуш лякувати Предоброму Господу Богу, вернув до родини на свою газдівку в Полянах, але з його лицю нікто не завіс зникнув усміх, котрий му взяв побит обозовий о котрім не охочо споминає, а як часом спомнув то зараз му з очи летіли по лицах сизи як би дака вода з гірського потічка і товди повтаряє; - люде добри, люде добри молте ся, молте ся барз до Господа Бога ажеби на пришвіст охоронив totу нашу дорогу земличку і на ні вшитких люди од такого тягару яким бив обуз в Явожні. Бо там направду бив великий тягар і рознач што не до оповідженя і не до описания як то над невидним човеском другий човек, котрий мас владу може ся так знущати.

І тот Гриц Богуш тиж сам барз ся молив до Предоброго Господа Бога ажеби на ті наші прекрасні земличці на завше запанував спокій і правдива любов медже вшиткима людми і народами і в такі молитві він гмер в 1980 р.

Тиж юж одишли до вічності його жена і дві старши дівки. То Предобрий Господи Боже дай тим вшитким душам за іх земське Богобойне житя і любов ближніх житя вічне в Царстві небеснім. А тих двох жиуючих сина і дівку тиж за іх Богобойніст і ноптану вшитких ближніх поблагословив вшитким найлінішим.

*Опис написано бесідом сева Поляни – Крамни –
Котапе.
Татька і Гриц Бованко
Поляни 28. 07. 2004 р.*

НЕ ЗАБУДМЕ І ЮВИЛЯРІВ

Не мало наших Приятелів, близьких знайомих дожило Ювілейних років, якби рахувати од 50 до гори. Не все знаємо коли хто святкує Ювілей і зато не пишеме, лем як дахто з близьких напишіть до редакції то охочо поміщамо.

В 2003 р. Ювілей 80 років святкувал **КОБАСА АЛЕКСАНДЕР** родом з Мацини Великої, жуючий тепер в США. О Ювілярю написал і видал цікаву книжочку др Микола Мушинка в Пряшеві, яку мы достали опізно.

В тім році в "Загороді" ч.1/2004 (40) згадалиме двох Ювілярів **АНДРІЯ ТАВПАША і ІГОРА РУСИНЯКА**.

Дальших нумерів музейного квартальника не було і о Ювілярах не могли зме писати. До нашої редакції переказал подяку Ювілярь 75 річний Федор Гоч. Подяка Вшытким хто приїхал і був на Його Ювілейнім святі 28 червця 2004 р. і хто прислав вітання і дарунки так з краю в Польщи як і з заграниці. Приїхали Його Приятелі з України, - Голова і члены правління ФДЛ, зо Словачії директор Воєнного Музею в Свиднику а также близькі з Канади і з Америки.

Світової слави артист – різбар **АНДРІЙ СУХОРСКИЙ** 21 серпня святкувал Ювілей 75 років. Народився в с. Вілька, пов. Сянік і жыє тепер і дальше творить з синами во Львові. Його різби не легко коротко описати бо славляться не лем на Україні але в цілім світі. Андрій і сусільно – культурний, і церковный діяч

75 років обходил знаний культурно – громадський діяч, член обласного Правління "Лемківщина" во Львові **ВОЛОДИМИР АРДАН**. Народився в селі Поляни на Дуклянщині 1929 р. Під час німецької окупації Дуклянський Бурсак. Його никольни колеги з

того часу то Д. Солинко, (пок. Іван Чулік і І. Кирпан), Ф. Гоч, А. Мишковська, М. Худик і дуже других Бурсаків. 75 – літні Ювиляр майже що рік приїжджат на кермешы в Вильхівці і на свята в Ждини.

Ювілей 70 років святкували наші земляки **ДРАНЬ ВОЛОДИМИР** родом з с. Святкова Велика. Ювиляр організатор і діяч Товариства Лемківщини в Калушу.

КОЗАК МИХАЙЛО народил ся 28. 12. 1934 р. в селі Ренець сяніцького повіту. Приятель Івана Красовського, дуже писал о Лемкоїні до "НС", до Календарів ФДЛ во Львові. Любитель вшиткого що рідне. Активний діяч в обороні лемківської культури на Львівщині де од молодих років проживат.

Хто не зна і в Польщі на Лемковині і на Україні головно західній, а також лемки за морьом – високого Ювиляря – сеньора **КОГУТА ПЕТРА**.

Його життя, окреме виснє і діяня не можна описати пару реченями. Ювілей 85 років святкувал 19 листопада. То активний і великий діяч на поля культири і в житю церковнім. Можна лем подивляти, же Ювиляр – Сеньор Петро єст при добром здоровлі і діянию. Його дороги житя описаны в газетах і календарях в Польщі, Україні і в Америці, а також виданы окремы книжкы на польські і українскі мовах.

Вшиткы выснє загаданы Ювиляре жыночи на Україні крім Ігора Русиняка родилися в рідних горах на Лемковині. По войні були виселені до давногго Сов. Союзу, бо така була доля лемків.

ВІШНЯКИМ ЖЫЧИМЕ МІЦНОГО ЗДОРОВЛЯ І ДОБРА НА МНОГАЯ І БЛАГАЯ ЛІТА.

Редакция.

ŁEMKOWIE WARCINA ŚLADOWANIA

Jako następnego ze wsi Smereczne przedstawię Waska Kucyrkę z racji najbliższego sąsiedztwa i największej znajomości.

Przychodził on do nas dwa i trzy razy na dzień bywało, że za potrzebą, ale częściej na karty, pogaduszki lub na ćwiczenia muzyczne do mojego ojca.

Miałem do niego osobiście najwięcej śmiałości i odwagi, ponieważ on ciągle mnie zaczepiał i dowcipnie nagabywał. Wyczuwałem jego serdeczność i to, że mnie lubi. Za każdym razem wyszukiwał takie pytania powiązane z wydarzeniami, które zmuszały mnie do zapamiętywania dat albo dni tygodnia. Zawsze z zatroskaną miną udawał, że sam zapomniał. Ja bardzo poważnie angażowałem swoje myśli, aby mu w tym trafnie dopomóc. Na co Wasko odpowiadał: "I co ja bym bez ciebie robił, ja już żadnej pamięci nie mam."

Tę jego wdzięczność traktowałem bardzo poważnie i cieszyłem się, że jestem mu bardzo pomocny. Grając w karty, przeważnie w oczko, wołał mnie na swojego pomocnika do szybkiego obliczania oczek. W czasie tych naszych codziennych spotkań i konwersacji miałem siedem do dziesięciu lat, Wasko trzydzieści parę. Jeszcze był młodym pełnym energii człowiekiem.

Głęboka przyjaźń pomiędzy nami rozwijała się dalej i trwała na każdym etapie mojego wieku. Rozmawialiśmy ze sobą nawet bardzo często tam w Karpatach jak i tutaj na ziemi szczecińskiej i wrocławskiej.

Ostatni raz rozmawialiśmy ze sobą w połowie lat osiemdziesiątych, po wydarzeniach sierpniowych w Polsce. Zebraloo nam się dużo tematów, bo zaraz nawiazaliśmy do grudniowych w Gdańsku i Szczecinie, czerwcowych w Poznaniu oraz wydarzeń na Węgrzech. Była to już gruba polityka. W jego oczach, marzeniach dało się zauważyć, że miał wielką nadzieję, że socjalizm padnie, a dla nas nadzieję dobrze czasy na powrót do oczystych Karpat.

Poparłem jego zatroskanie potwierdzając, że historia co jakiś czas zatacza wielkie koło i zamyka pewien polityczny cykl, po czym absolutnie następują nowe czasy, rodzą się nowe programy i wizja na nowe państwo i inne życie.

Wasko nakreślał mi przy okazji swoją wizję odbudowy Smerecznego z przeznaczeniem wykorzystania krajobrazu i warunków przyrodniczych na zielone wypoczynkowe płuca. Podkreślał, że nie ma w Polsce piękniejszego miejsca na wypoczynek niż Smereczne, Wilśnia i Olchowiec.

Jest tam ekologicznie zdrowe powietrze, woda, produkty spożywcze, pluskają się w rzeczkach pstrągi, płocie, w lasach żyją przewrotnie zwierzęta. Jednym słowem istnieje jeszcze dziewicza natura, której już tak mocno na świecie brakuje.

Powracając do kulturowej roli Waska w Smerecznym należy podkreślić, że był on kolem napędowym wszelkich uroczystości ogólnycielskich gromadzkich jak i prywatnych rodzinnych za co należy mu złożyć wielki hołd.

Umiał nie tylko zorganizować, ale doskonale wyreżyserować i poprowadzić imprezę. Miał do tego wielki zapał, inwencję i mnóstwo oryginalnych pomysłów. Bywał weselnym starostą, faktorem na zimówkach zaręczynowych, a także muzykantem weselnym. Jako muzykant potrafił prowadzić kapelę, sekundować i nadawać rytm na kontrabasie - basować.

Był niesamowitym psotnikiem, kawalarzem, lubił opowiadać różne historyjki, często zmyślone, ale Waska tak je kolorowo, barwnie, poważnie opowiadał, że choć ludzie byli przekonani, że jest to kłamstwo, słuchali i próbowały w nie wierzyć. Miał dar przekonywania.

Pamiętam, że jeszcze w Smerecznym przygotowywał nową kapelę z chłopców dwunasto - piętnasto letnich. Byli nimi: Teodor Chudyk, Michał Kucyrka, Michał Pychać, Jan Chudyk, Teodor Buriak. Ćwiczył z nimi początki muzycznych chwytów, umiejętność poruszania palcami po strunach i pociągania smyczkiem. Nigdy na takie zajęcia się nie spóźniał i nie żałował czasu.

Pierwszy i jedyny raz w 1938 r. były zorganizowane w Smerecznym wakacje dla dzieci w wieku 5-6 lat. Przygotowywano z nami występ. Były wierszyki i tańce: "Krakowiak", "Góral" i inne. Z mężczyzn, Wasko był jedynym, który pomagał ćwiczyć i zazwyczaj zapewniał podkład muzyczny na naszych próbach. Bardzo pragnął, abyśmy dobrze wypadli wobec publiczności. Był tym

bardzo przejęty, korygował nasze pomyłki, wkładał w to całe swoje serce.

Wasko tego rodzaju zajęcia traktował nie tylko jako hobby, ale miał on w sobie wrodzony talent, posiadał niesamowitą ekspresję, potrzebował to z siebie wyrzucić, przekazać innym.

Jego całe zaangażowanie do rozwijania kultury w Smerecznym przerwały działania wojenne we wrześniu 1944r.

Aby uchronić rodzinę przed ofensywą radziecką, uciekł z rodziną przez las na Słowację, gdzie przebywał do lutego 1945 r.

Także we Mszanie, gdzie osiedlili się Smereczanie po wojnie, Wasko ponownie powrócił do ćwiczeń z nami - dziesięcio i piętnastolatkami. Uczył nas grać na skrzypcach i tańczyć tańce towarzyskie. Ostatnią zimę wyćwiczył z nami kolędę herodów.

Przyjemnie dzisiaj przypomnieć, że jego nauki nie poszły w las. Mój brat Teodor, jego syn Michał i Michał Pychać grali w zespołach muzycznych już na początku lat pięćdziesiątych. Uzyskali poziom niezłych muzykantów jak na samouków.

Z tym jednak, że po wysiedleniu nas z Beskidu, nigdy razem nie zagrały. Akcje przesiedleńcze rozrzucały ich daleko od siebie, od Tarnopola aż po Szczecin.

Ja zaś przez trzy lata sekundowalem na skrzypkach i grywaliśmy z ojcem na wiejskich potańcówkach i uroczystościach imieninowych.

Zapamiętałem 50 - cio kilometrówą wycieczkę rowerową z Waskiem. Było to pod koniec lat pięćdziesiątych. Przy padającym śniegu i pod wiatr kręciliśmy pedałami 21 km. Po trzech godzinach jazdy byliśmy wykończeni na amen. Na szczęście mijaliśmy w Jenikowie gospodarstwo Cygana ze Mszany. Wasko, jako stary kawalarz, wpadł na genialny pomysł. Skręcił w wąską polną uliczkę i zatrzymaliśmy się na jego podwórku. Cygan rozpoznał nas, uradowany wyskoczył na podwórkę i poprosił nas do domu. Wtedy Wasko mówił, że zbieramy podpisy chętnych na powrót do Mszany i trochę nam się spieszy.

Cygan zatrzymał nas jak najdroższych sąsiadów. Żonie Ewie polecił przynieść łopatkę ze świńakiem i przygotować obiad. W tym momencie Wasko do mnie mrugnął i lekko się uśmiechnął. Od razu

zrozumiałem, że propozycja Cygana jest dla nas wymarzona, a i pomysł Waska najwyższego kalibru.

A uradowany Cygan był bardzo zadowolony z naszej wizyty. - tak po prawdzie to mi z nieba spadliście - mówił do nas. Jak mi pomożecie powrócić do mojej rodzinnej Mszany, oddam wam całe moje gospodarstwo. Nie wyobrażacie sobie jak wszyscy tęsknimy za górami, za swoim potokiem, podwórkiem, za tym strumykiem do którego każdego ranka chodziłem umyć sobie twarz i ręce. Dzieci mi się zrywają w nocy ze snu i płaczą za tamtym domem. Żona straciła zdrowie, ona nie ma tutaj czym oddychać, popatrzycie jak poczerniała na twarzy.

Z jedliśmy wspaniałą pieczeń ze świeżo upieczenym domowym chlebem i wypoczęliśmy do woli.

Fecko, bo tak miał na imię nasz znajomy Cygan, zaproponował nam, że odwieźcie nas do Maszewa. I tak jak powiedział, tak uczynił. Dalszą naszą męczarnię skrócił nam o 11 km.

Muszę przyznać, że te rowerowe wycieczki wspominam z utęsknieniem i zaliczam je do bardzo sympatycznych i niezapomnianych wydarzeń.

Jeśli miałbym w dwóch zdaniach wypowiedzieć się na temat jego życiowych porażek i sukcesów to zabrzmią one tak:

a - porażką jego była przymusowa, bezpłatna praca przy budowie "Kasarni" w Smerecznym i roboty przy budowie bunkrów w okolicach Sanoka w czasie okupacji w 1942 - 44 r.

b - przeprowadzenie się z rodziną spod Stargardu Szczecińskiego w okolice Lubinia Legnickiego w roku 1960.

Tak na codzienny wiejski użytek nie wołano go po nazwisku, ale według przydomku, który brzmiał:

WASKO NACYN.

Nieodżałowany mój sąsiad i nasz nauczyciel WASKO NACYN przeżył 84 lata i zmarł w 1992 r. Pochowany został na cmentarzu w Niemstowie k/ Lubinia.

Chudyk Aleksander

ТИ РОЗПИТАЙ...

Відходять в вічності небесну блакитъ,
Відходять в царство Боже з нашого коріння
Мої й твої батьки і...прабатьки,
Й приходять в снах до нашого сумління.

І дивить у душу погляд їхъ,
І зоринтъ окомъ совісті до мене...
Який він промовляючий в мені,
Який благальний він також до тебе!..

Лежать в могилах в кожному селі,
Лежать в оконах серед гір Бескидів,
Лежать в Карпатах у лісах своїх
Тіла замучених, змordованих прадідів.

Десь там твоя бабуся, десь там дід,
Десь там сестра і браг, сусід родина,
А серед них – застрілена дитина,
Й назавжди вже обірваний наш рід.

Хто розповість про злочини страшні,
Про смерть катованих, розстріляних невинних
Блажених землеробів тих країв,
Й отців духовних, вірних нашій вірі...

Ти розпитай, як вдома жив твій дід,
Як вигнали його із Лемківщини,
І запиши історію тих днів
Своїм онукам й правнукам вже нині,

Bo завтра не спитаєш у могил,
Й уста замоклі вже нам не порадять
А нерозкрита правда про цей біль
Не попередить нової біди...

*М. Янко
29. 01. 2004 р. Львів*

*****

Летит, летит ластівонька
Та на Україну,
Несе, несе на крылоньках
Чудною новину:

Пора, пора, рідни лемки
Юж домів вертати,
Досыт, досыт у сусідів
Слези проливати.

Жде Вас рідна землиця
Юж шістдесят весен,
Хоче знати за онуків --
Коли їх стрічати.

Чи навчали - сте по - свому
Їх бесідувати?.. -
Рідна мова лемківская
Тыж є Ваша мати.

Рідне слово – то єст корінь –
Не мож го обтяти.
Би не могли вороги
Із Вас ся сміяти...

Жде Вас, жде Вас Лемківщина,
І слези втирає:
Де Ви рідни мої діти,
Чом Вас ту не має?..

Діти мої, світи мої,
Де Вас виглядати,
Повітре мі та правдоночку
Одкаль Вас стрічати?..

Лети, лети, ластівонько
В наші рідні гори,
Прийде час – ми ся вернеме
В рідні просторы...

Марія Янко, 26. 05. 2003 р. Львів

ПРО ЛЕМКІВСКУ ПИСАНКУ

На початку березня я одержала листа, в якому знайшла приємну несподіванку – запрошення на семінар – практикум “Лемківська писанка. Звичаї, традиції, обряди”.

Семінар мав відбутися у м. Бучачі Тернопільської області 27-28 березня. Запрошення мене зацікавило – це вперше я почула про такий семінар – практикум.

Взагалі на Тернопільщині є 8 сіл, де компактно проживають переселенці із Закерзоння (зокрема і лемки). Багато лемків живуть у селях навколо Бучача, причому якраз у цих селях збереглись давні традиції писанкарства. Отож, це дуже добре, що для проведення семінару був вибраний саме Бучач.

Це подільське містечко має дуже давню історію (перша згадка про місто датується 1260 роком), пишиться прекрасними пам'ятками архітектури, переважно у стилі бароко. Тут працював у той час знаменитий архітектор Бернард Меретин і ще знаменитіший скульптор Пінзель. Руїни замку, ратуша, костьол, кілька чудових церков...

У Бучачі є чим помилуватися. Завдяки рельєфу містечко виглядає дуже мальовничо: вузькі старовинні вулички то пінутися вгору, то збігають униз, круглі схили підтримують мури, викладені з каменю.

Вранці 27 березня учасники семінару збирались у Бучачському краєзнавчому музеї. Там саме формувалась експозиція лемківських писанок і кожен учасник додавав і свої. Важко оку було на чомуусь спинитися – бо кожна писанка була по-своєму унікальна. Поміж звичайних писанок були і розписані гусячі яйця, а навіть кілька страусових!

Переважна більшість писанок вигравали традиційними лемківськими узорами, але були тут і бойківські, і гуцульські писанки, а також і художні авторські. Більшість писанок, представлених на виставці, написали бучацькі школярі. Вони також брали участь у семінарі – практикумі. По обіді всі вони писали писанки. Цей конкурс, як і інші наші заходи, відбувався у районному Будинку культури.

Тут треба сказати, що практично всі учасники (їх було біля двадцяти) не тільки самі гарно пишуть писанки, але навчають цього школярів, ведуть гуртки писанкового розпису.

Власне і сама ідея проведення семінару теж виникла у вчителя малювання із с. Звенигород Зеновія Пеньонжика, котрий вже багато років займається із школярами у гуртку “Писанка”. Оскільки п. Зеновій – лемко, то особливо дбає про лемківське писанкове мистецтво, відроджує давні орнаменти і способи виготовлення писанок.

Для більшого поширення і популяризації власне лемківського писанкового розпису Зеновій Пеньонжик вирішив зорганізувати такий семінар – практикум.. а допомогла це здійснити Бучацька районна державна адміністрація. Завдяки їй для гостей перебування у Бучачі було комфортним. Як не дивно, представники влади не обмежились лише урочистим відкриттям, а були з нами постійно протягом двох днів.

Поки школярі змагались, хто напише кращу писанку, дорослі писанкарі зібрались на невелику конференцію. Сестри Світлана Стадник і Галина П'ятничук розповідали про унікальний музей писанки в Коломиї (він і зведений у вигляді писанки).

Цікаво виступив науковець зі Львова Михайло Станкевич, який не раз бував у польових експедиціях на Лемківщині та брав участь у написанні 2 тому енциклопедії “Лемківщина”. Він розповів, що у Музеї етнографії у Львові, де він працює, зберігається понад 12 тисяч різних писанок. Конкретно про лемківські орнаменти, їх назви і зміст дуже цікаво розповіла відома лемківська писанкарка Надія Шкимба – Нагловська з Калуша.

Конференція була дуже цікава, але, на жаль, коли вона закінчилася, виявилося, що ми не маємо вже часу сідати до писання писанок. Через різні збої в програмі всі заходи зсунулись десь на дві години – то саме час було йти на театральну виставу, яка власне, тут же ж і мали показувати. Вистава бучацького аматорського театру була дуже цікава, весела, дотепна. Приємно було, що аматори демонструють такий високий рівень, але разом з тим було якось дивно, що ми так і не писали писанок.

Адже всі навмисно привезли із собою потрібне приладдя... це був єдиний недолік цієї акції, але недолік серйозний.

Наступний, недільний день, як звичайно, почався із Святої Літургії. Учасники семінару прийшли на Службу Божу до старовинної, маленької, але надзвичайно гарної церкви св. Покрови. Літургію відслужив лемківський священик і проповідь теж була про лемків, про їх депортaciю.

А потім було нагородження юних писанкарів, котрі написали найкращі писанки та концерт. Це був виступ народного аматорського лемківського фольклорно – етнографічного колективу Будинку культури с. Підзамочок. Керує цим колективом Анна Ковалишин. Артисти показали цікаву програму, розказали про народні звичаї при писанні писанок, заспівали багато і давніх, і нових пісень. Поряд з бабусями на сцені були їхні внуки і правнуки. Під час виступу, напевне всі слухачі забули, що вони є в Бучачі, бо пісні так пахли терпко Лемківчиною...

Цей семінар – практикум – одна з багатьох акцій, які цього року проводяться в Україні на відзначення сумної дати 60 – річчя депортациї. Здається, що писанка не може поєднуватися ні з чим сумним, бо то є символ велиcodньої радості. Але пригадується виступ Надії Шкимби – Нагловської, яка розповіла, що після депортациї у лемківських писанках вперше з'явився чорний колір – велиcodня радість поєдналася із сумом вигнання з рідної землі.

Семінар – практикум у Бучачі справді вдався. Отож, такий семінар планується проводити і надалі, з запрошенням більшого гурту учасників, адже поки що приїхали лише писанкарі з України. Надіюсь, що, почитавши цю замітку, багато майстрів – писанкарів і шанувальників писанкового мистецтва захочуть приїхати до Бучача.

*Анна Кирпан,
Учасник семінару.*

ЮВІЛЕЙ ЛЕМКА

Ювілей видатного діяча культури Лемків організатора єдиного в світі Музею – скансену культури Лемків в Зиндранові на Лемковині Федора Гоча знають Лемкі в цілім світі.

Саме Він сцен з перших в найгруднішы часы історії Лемків з попелу піднимав культуру свого народу.

В хижки діда організує “Ізбу памяток” культури Лемків, привозит з ріжних сел Лемковини стары будовы, каплички, кресты і отримує назну “Музей”. І так рік за роком збогачус себе новыми експонатами, різьбов Лемків, памятками битвы на Дуклянськім перевалі і отримує назну “Музей – скансен культуры Лемків”.

Музейна Рада, головов якой Федор Гоч, організует традиційне свято Лемків “Од Русаль до Яна”, видає журнал “Загорода”, книжкы на лемківску тематику.

Федір Гоч своє жыття присвятів культурі свого народу за што отримав чисельны нагороды. Він знаній і поважаний як культурний діяч Лемковини в цілім світі.

І от 28 червня 2004 року Федору Гочу выповнилося 75 літ. Ювіляря поздоровили листами, телеграмами і телефонными звінками з ріжних країн світу.

Федор Гоч пародився в неділю пополудни тому і вирішили Лемкы зачати поздоровління Ювіляра в неділю 27 червня.

Єдна за другом приїжджают авта з України, Словаччини і регіонів Польщы.

Урочисты поздоровління Федора Гоча зачалися при традиційнім огниску. Од Фундації дослідження Лемківщини у Львові поздоровив Петро Когут який підкреслив неоцінимый вклад Ювіляра в одроджыння культуры Лемків на рідній землі. Голова ФДЛ Іван Челак вручив картину видатного маларя – Лемка Дмитра Солинки, подякував за благородный труд та побажав дальших успіхів на культурному полі Лемків.

Поет і маляр Марія Янко подарувала картину на якій весняны квіты – символ духовной молодости Ювіляра і привітала йому присвяченім вершем. Тепло привітав і вручив сувенір від Лемків Словаччини Йосиф Родак – директор воєнного музею, від Лемків з Канади – Теодор Пирень та інші.

До пізної ночі при огниску велися щири бесіди, співали лемківски народны пісні. Тиха літня ніч і ясний місяц на небі сприяли Ювілейным урочистостям видатного Лемка.

Петро Когут, Львів.

Присвячую п. Ф. Гочу ОБЕРІГ ЛЕМКІВЩИНИ ЖИВЕ У ЗИНДРАНОВІ

Бескиди зеленіють
І полонини одяглися вже у цвіт
А лемкы вірять
Що Лемківщина буде вічність літ...

Бо є у Зиндрановій приписані
Не просто мужні лемки – силачі,
А ті Атланти і титани,
Що в Лемківщині щастя – сівачі.

Та чи під силу нам збагнути
Ту велич духу і життя...
Хіба у музею Гочів почерпнути
Води – живиці, вірні в майбуття...

Бо кожен день і в кожну пору
Спішать до музейного двору
Чи то на ватру, чи в музей
Тут завжди повний двір людей.

Та скільки треба мати
Таланту, доброти і сили,
Щоб тому всьому раду дати,
Щоб люди такі шанували і цінили.

То ж нині...
у ювілей, чи без ювілею...
Ми завжди з Вами, як в родині
Ми завжди з нею,
отою рідною землею...
Що сил дає і нам
і Вашому музею...

*Катерина Русин
2004 р. Рожнятів.*

РОДИНА РІЗЬБАРІВ

Лемківщина однією країна у світі де споконвіків передавалося з покоління в покоління різьбарство. Тому недавно, що в музеях багатьох країн світу великою популярністю користується різьба лемків в яких зображені природа, тварини, історичні і культурні нам'ятки та видатні діячі культури.

До загальню відомих різьбарів Лемківщини належить Родина Сухорських яка по переселенню з Лемківщини живе у Львові.

Видатному різьбарю заслуженому працівнику мистецтва України Андрію Сухорському 21 серпня 2004 року виповнилося 75 років.

Фундація дослідження Лемківщини видала сего року книжку присвячену Ювіляру

“До вершини мистецької досконалості” – автор Іван Красовський.

В книжці іде мова про біографію Андрія та Його синів Богдана і Андрія які пішли по столам тата, закінчили вищу ізучові заклади і Богдан став відомим різьбарем а Андрій відомим скульптором.

В книжці фото видатних мистецьких творів Сухорських, перелік музеїв де експонуються їх твори в різних країнах світу, конкурсів в яких брали участь і перемагали.

Автор детально описав всі твори Андрія сеньйора, Богдана і Андрія юніора та назвав музеї де вони знаходяться.

Читаючи книжку “До вершини мистецької досконалості” присвячену Андрію – Ювіляру, перед читачем відкривається велич і краса культури рідного краю.

Мистецтво різьба і скульптура Сухорських не лем прославили культуру Лемків та внесли вагомий вклад в культуру України але і збагатили світову.

Петро Когут, Львів.

Суд над гмерлым - закінчина

Фрагмент дальших споминів - Адам Барна

Минул рік як в нашим квартальнику "Загороді" №р.1 (36) 2003 писали зме як то по 50- ох роках по виселінню, аж в 1998 році Старостів і Надлісництво в Горлицях зачали волочити по Судах невинних люди з села Чорного і Долого існіючих колиси при джерелі річки Вислоки. Волочили зато, же они повітови власти в роках 1947-1949 не дополнили свого обовязку увлатиня селян з іх маєтку і тепер кажут помершым юж властителям зрецься грунтів і лісів на користі неправных ужитковників на основі тзв." засідження".

Справи нашлися найперше в Суді в Горлицях, потім в Новим Санчах і в обох інстанціях єднако зостали одшмарені - oddalenы, якоже мы спадкоємці боронилися тым, же наших родичів невинно вишмарили з рідних земель перед 50 - ма роками. Надлісництво свою рацию трактувало і представляло яко "імперію", де в часі ужиткування лісів понад 30 років робило в них што ім ся подабало. По тих oddalenяx Надлісництво написало одкліканя - "касацию" до остатньої інстанції до Суду Найвищого в Варшаві.

Суд Наїввижний розсмотрюючи справу лісів од початку, дня 28 квітня 2004 р. постановил безапеляційні і остаточно одшмарити "касацию", не признаючи Надлісництву права до дальншого ужиткування лісів селянів з Чорного і Долого.

Хоці справа лісів єсти выграна, то люде іщи долго не будуть могли іх ужиткувати і то з ріжких причин:

Як колиси, так і тепер нес і долго не буде визначених приватних кавальців ліса, бо люде не мають можливості технічних (далеко од гір), ани матеріяльних, жебы оплатити барз дуже ріжких справ (спадкових, помірів, витицьня, записів і тп).

В роках 1947 - 2004 (57 років) Надлісництво витяло і продало вшытки груби дерева, котрих било тисячи кубиків, а молоде дерево іщи не виросло.

Чорне, Долге, Липна, Радоцина, Незнайова, Ростайни, то тепер велика зелена пустиня, без доріг, хиж, церкви і вшыткого што потрібне до життя.

З того вшыткого остала лем надія, же так як колиси в роках 1934 - 1939 село Чорне з Божої Волі било духовним осередком Православія на Лемковині, де шторока в першу неділю вересня організуваны били Торжества потерпівшим за Віру і Нарід як то було зо свмч. Максимом і Талергофцями, так і дальнє напевно з Божої Волі тамти місця цілком не можут пропасті, бо навет Суд горлицький під штіном котрого розстріляно свмч. Максима, тепер в надходячу 90- ту річницю Його

смерти Суд не згодил ся, жебы тамты місця зостали забити і зникли з мапы Лемковини.

Єсли з Божої Волі не пропала надія през долги роки, то треба totу надію дальше підтримувати, аж покиль найдут ся охочи люде, што на землях предків заложат даяку лемківську оселю, котра могла буде дальше вести і прославляти діло наших предків, але юж на іншим - европейским рівни. Жебы тото ся сполнило мусит бити сполненых кілька важних условій: охота, молодість, здоровя, вытреваліст і гроши - гроши - гроши! Од старшого покоління осталася лем охота, інши условия належат юж до молодого покоління.

ODPIS

Sygn. akt III CK 436/02

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Gorski (przewodniczący)

SSN Bronisław Czech (sprawozdawca)

SSN Miroslawa Wysocka

Protokolant Bożena Nowicka

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa-Lasów Państwowych-Nadleśnictwa Gorlice
o uczestnictwie Mikołaja Barny, Tekli Barny, Wasyla Barny, Włodzimierza Przysłuskiego, Dymitra Sabatowicza, Piotra Sabatowicza, Marianny Wańko, Marii Bajsy, Anny Barny, Juli Stach, Parafii Rzymsko-Katolickiej w Glindziszowie, Gminy Sękowa, Michała Bajsy, Marii Barny, Miroslawa Przysłuskiego, Władysława Giby, Piotra Jacewicza, Adama Barny, Piotra Barny, Marii Cyrkot, Leodora Szewczyka, Anny Kasprzak, Włodzimierza Rozdzielskiego, Olgii Świątkowskiej, Jana Helema, Włodzimierza Wańko, Janiny Lubońskiej, Tekli Wańko, Stefanii Wysyłko, Eugenii Bajsy, Anny Bajer, Jana Węgrosa, Włodzimierza Sabatowicza, Haligii Sabatowicz, Haliny Werbowskiej, Marii Wójcikowicz, Andrzeja Bajsy, Jerzego Siraka, Olgii Jasinińskiej, Wasyla Przysłuskiego, Rozalii Paleń, Ewy Barny, Hal Tymoszczuk, Ewy Szuty Marii Hutyriak, Michała Szuly, Jana Szuly, Ireny Kozak, Nadziei Gowkielewicz, Julii Ceculi i Skarbu Państwa Magurskiego Parku Narodowego z siedzibą w Krempej
o stwierdzeniu nabycia własności nieruchomości przez zasiedlenie, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na rozprawie w dniu 28 kwietnia 2004 r., kasacji Skarbu Państwa - Lasów Państwowych - Nadleśnictwa Gorlice i Magurskiego Parku Narodowego
od postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 20 czerwca 2002 r., sygn. akt I Ca 180/02,

oddala kasację.

SĄD NAIWYŻSZY
IZBA CYWILNA
WYDZIAŁ III

Na uroczyste złożenie podpisu
zgodność:
Stanisław Sekretarz sądowy
[Podpis Stanisława Sekretarza]
Janina Bielińska

ЛЕМКІВСЬКИЙ СЛОВНИК

В травні 2004 р в м. Івано – Франківську (Україна) вийшов з друку "Короткий словник лемківських говірок" Петра Пиртея (1919 – 1999 р)

Автор словника – педагог, філолог, уродженець лемківського села Смерековець.

Словник містить тільки ті лемківські слова, які відрізняються від українських, не беручи до уваги різницю в наголошенні.

Автор намагався охопити якомога більше слів з різних місцевостей північної частини Лемківщини.

Словник упорядкований Інститутом мовознавства ім. О. Потебні А Н України

Книга гарно видана, має 360 сторінок. Видання цього словника є великою подією в житті усіх лемківських спільнот. Цей словник був би цінним подарунком для кожного лемка, як би він міг його придбати. На жаль наклад словника усього 300 примірників, які розійдуться по бібліотеках і, мабуть, поміж окремими науковцями.

Надіюсь, що керівники лемківських товариств подбають, щоб наклад словника був повторений, поки у видавництві ватра ще не захолонула.

Словник був укладений ще в кінці 80 -х років минулого століття, а вийшов тільки зараз. А цей період, не дивлячись на те, що про переселення можна говорити відкрито, є для лемків трагічним, тому що ті останні лемки, що пам'ятали свою мову, звичай, культуру, за цей час майже відійшли. Відійшов і автор словника, не дочекавшись його видання.

Думаю, що "Короткий словник лемківських говірок" Петра Пиртея послужить поштовхом для видання повного словника лемківських говірок, де б були усі розмовні слова, яких вживали лемки у своєму спілкуванні, також усі синоніми і відмінності у вимові цих слів.

Для новішого уявлення про лемківські говори, можливо, потрібно було б скласти окремо словник широкоживіваних українських розмовних слів, яких не було в лемківських говорах.

Так, наприклад, в лемківських селах біля міста Дуклі не вживали слів – Їхати, гуляти, мовчати, хлопець, дочка, прозорий і багато, багато інших.

Тут у вимові вживалися звуки (фонеми) ы, оу (середнє між о і у), напівголосними, м'яко вимовлялись посіві звуки.

У лемківських журналах і газетах за останній час почали з'являтись статті написані лемківськими говірками, що вказує на намагання зберегти свою мову.

Вважаю, що, власне, потрібно зараз старатись зберегти свої лемківські говірки, а не "розвивати" їх, вживаючи українізмів і в цьому поможет "Короткий словник..."

Хочеться від усіх лемків висловити велику подяку, велике "Боже, заплат!" усім, хто був причетним до видання словника.

Надіюсь, що в квартальніку ще появиться більш повна інформація стосовно словника і його автора.

П. Кирпани.

ЛИСТИ

З болічним серцем живо од той нещастной хвилини і трагічної години коли згинул св.п. Михал Сандович. До теперишнього дня не можу в того увірити, же Го неє посереді нас живых. Осиrotil нас чловек. В нашым положыню, незаступлений. Того што робил, през два остатні рокы, по заложыню Фундації "Рутеніка" і з ей ідейного рамена, не даст ся загамувати і окелзнати, лем буде інспіроувало тепер нас, а в пришлости, наших молодых люді – не тилько діячів – але векшин тых Лемків, што Го знали, виділи Його спосіб роботы, одвагу, шыроку перцепційніст, невычерпане жерево роджучых ся в Його розумі, помыслів. Односило ся вражыня якобы натхненый был додатковом силом витально – умовом, речы бы мож, же еманували г Нього місійніст і непреламана віра в того што робил.

Не жалувал своїх пінязи, ани часу, здоровя – ничего. Його часом і вшытком была діяльніст для добра Лемків і Лемковини.

Майме надію, же ідею яку визнавал і потверджал своім, в надміру активным жытьем, не затратиме, а підтримаме, може зродит она або збудит молуде покоління тепериших Лемків до наслідуваня люді формату Михала Сандовича і преказуваня Його місійности наступним поколінням.

*Жыву велику пошану для Нього.
Л. Возняк.*

Prawosławny Dekanat Łemkowski

Deportacja Lemków w 1947 roku na ziemie zachodniej Polski w ramach akcji "Wisła" miała doprowadzić, poza utratą tożsamości narodowościovjej, także do rozbitcia jej życia duchowego. Jednakże ofiarna działalność wielu duchownych - pionierów prawosławia na tym terenie - m.in. ks. ks. Stefana Bieguna, Wiktora Masiaka, Michała Popielą, Piotra Weremczuka, Aleksego Znosko i Jana Ignatowicza, wsparta przez wiernych doprowadziła do odrodzenia życia religijnego tej ludności.

Lemkowie, w myśl specjalnych instrukcji, zostali rozsiedleni po całym obszarze ziem zachodniej Polski. Największa ich ilość została jednak deportowana i osiedlona na terenie późniejszych województw wrocławskiego i zielonogórskiego. W większości przypadków stali się oni zasadniczą bazą społeczną dla ukształtowania sieci parafialnej, a następnie dekanalnej utworzonej 7 września 1951 roku Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej. Powstanie parafii prawosławnych było uzależnione od czynników państwowych. Istotny wpływ na podejmowane decyzje miały również władze bezpieczeństwa, które opiniowały poszczególne decyzje dotyczące przydzielania świątyń. Dotyczyło to również, szczerogólnie w początkowym okresie, kwestii obsady personalnej poszczególnych ośrodków duszpasterskich. W 1948 roku Ministerstwo Ziemi Odzyskanych zgłaszało wiele zastrzeżeń dotyczących tworzenia parafii i obsadzania ich duchowieństwem bez uprzedniej zgody odpowiednich organów.

Erygowano po zakończeniu II wojny światowej parafie prawosławne funkcjonowały w ramach utworzonej 15 lipca 1946 roku

Diecezji Ziemi Odzyskanych (zastąpiła ona istniejącą od 7 maja 1946 roku Administraturę dla Parafii Prawosławnych na Ziemiach Odzyskanych). Jej zadaniem było ujęcie w ramy organizacyjne dotychczas funkcjonujących i powstających parafii prawosławnych. 31 grudnia 1946 roku wikariuszem nowej Diecezji, z nadanym tytułem Biskupa Wrocławskiego z siedzibą w Łodzi, mianowany został biskup Jerzy (Korenistow). Podkreślić należy, że pierwszą grupę wiernych na terenach Ziemi Odzyskanych stanowiła ludność, którą wiązała swoją lepszą przyszłość z nowym miejscem zamieszkania. Część jej stanowili prawosławni żołnierze walczący na zachodzie Europy, jeńcy wojenni oraz powracający pracownicy z robót przymusowych. Już w 1945 roku odnowiła działalność parafia w Poznaniu, jesienią erygowana została placówka w Pile. W 1946 roku utworzone zostały parafie w Wałczu, Szczecinie, Wrocławiu i Słupsku. Stanowiły one swego rodzaju fundament pod późniejszy rozwój życia prawosławnego na tym terenie.

Ludność lemko-węgierska rozpoczęła tworzenie parafii prawosławnych bezpośrednio po przesiedleniu. Już na przełomie lipca i sierpnia 1947 roku odprawione zostało pierwsze nabożeństwo prawosławne dla przesiedleńców osiedlonych w Przeclawiu. Celebrował je ks. Dymitr Chylak. Prawdopodobnie była to pierwsza św. liturgia na ziemiach zachodnich po akcji "Wisła". 28 sierpnia 1947 roku odprawiane zostały nabożeństwa w Zimnej Wodzie (ks. Jan Lewiarz), Michałowie (ks. Stefan Biegun) i Stodołowicach (Studzienki) (ks. Dymitr Chylak). Od jesieni rozpoczęły się nabożeństwa w Buczynie (ks. Dymitr Chylak) oraz w Brzezinach (Biernatów) kolo Leszna Górnego. Proces kształcenia się życia religijnego w 1947

roku został zakończony 25 grudnia. Odprawione zostały wtedy pierwsze nabożeństwa w Jaworze (ks. Jarosław Tyczyno) i Barlinku (ks. Eugeniusz Protasiewicz)

W celu usprawnienia organizacji życia cerkiewnego dla przesiedlonej ludności 17 września 1947 roku dokonano podziału Diecezji Ziemi Odzyskanych na trzy dekanaty: Wrocławski, Szczeciński i Olsztyński.

Zasadniczo sieć parafialna Kościoła Prawosławnego na ziemiach zachodniej Polski ukształtowała się w latach 1948-1958. Powstające ośrodki duszpasterskie, będące od 1951 roku w jurysdykcji Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej, wchodziły początkowo w skład wspomnianych dekanatów Wrocławskiego i Szczecińskiego. W związku z rozwojem sieci parafialnej i w celu lepszego administrowania poszczególnymi placówkami 30 kwietnia 1958 roku utworzone zostały dwa nowe dekanaty: Zielonogórski i Koszaliński.

Interesującą koncepcją w okresie budowania struktury Kościoła Prawosławnego na tym terenie była rozważana na początku lat pięćdziesiątych kwestia utworzenia dekanatu lub administratury parafii, w których większość stanowiła ludność lemko-węgierska. Przyszła jednostka miała objąć województwa wrocławskie, szczecińskie i olsztyńskie. Funkcję dziekana miał pełnić ks. Jan Lewiarz. Propozycja ta była rozważana m.in. w związku z koniecznością przyciągnięcia do Cerkwi prawosławnej jak największej liczby ludności lemko-węgierskiej, w tym również obrządku unickiego. Rodziła ona jednak problemy natury organizacyjnej (Lemkowie zamieszkiwali na terenie różnych dekanatów), co mogło wpływać nega-

tywnie na kształtowanie się i rozwój życia religijnego oraz rodzić konflikty pomiędzy duchowieństwem. Warszawski Duchowny Konsytorz Prawosławny upoważnił nawet ks. Jana Lewiarza do sporządzenia dokładnych danych dotyczących stanu i ilości ludności łemkowskiej w poszczególnych parafiach. Jednakże do realizacji powyższych zamierzeń nie doszło.

Do koncepcji utworzenia dekanatu skupiającego parafie, w których większość stanowiła ludność łemkowska, zmierzaly działania podjęte w drugiej połowie lat 60. Biskup Wrocławski i Szcześliński Bazyli postulował utworzenie nowej jednostki administracyjnej. W jej skład miały wejść ośrodki duszpasterskie w Legnicy, Lubinie, Zimnej Wodzie, Rudnej i Studzienkach. 9 stycznia 1967 roku Urząd do Spraw Wyznań w piśmie skierowanym do Metropolity Stefana wyraził zgodę na utworzenie Dekanatu Legnickiego. Pomimo akceptacji władz administracyjnych projekt ten również nie został zrealizowany.

Trudno jednoznacznie wskazać na czynniki, które zaważyły na nie sfinalizowaniu koncepcji związanych z powstaniem Dekanatu Lemkowskiego dla ludności prawosławnej osiedlonej na ziemiach zachodniej Polski w ramach akcji "Wisła". Zasadniczym wydaje się było odstępstwo od tego projektu przez władze Kościoła Prawosławnego. Zapewne wpływały na to możliwości powrotów Lemków, zarówno wyznania prawosławnego jak i greckokatolickiego, na tereny Lemkowszczyzny po 1956 roku. Istotnym elementem były również pojawiające się możliwości erygowania parafii greckokatolickich, skupiających część ludności łemkowskiej.

Stefan Dudra

З ЛЕМКІВСКОГО СЛОВНИЦТВА

Боденка – до роблія масла
Бобальки - назва ідола
Бриндзя - назва ідола робленого з сыра
Білень – горішня част ціпів до молочиня зерна
Варянка – назва ідола (Ужыване тиш за назвиско)
Віячка – до чынцыня зерна од половы по омолочиню
Вжыці – або лошки до принесеня ідола до уст з миски ци горця
Вжычник -- дощечка з дірками где вжыці стоят поєдинчо
Ворота – великыя двері до боіска (приповідня – маш пысок як ворота)
Грабкы - до кошия ярцу, вівса – укладают рівно покос на валкы
Гладельнина – або терлиця – до тертя лену на прядку (одобрести наздыря)
Гучок – маленький жолобок по котрім летит вода
Джвігары - трагарі на которых лежыт повала
Дылі - уложены белькы в стайні під худобом
Дзвініята – зляты до купы 2-4 горнягі глиняны до ношыня обіду на поле, переважно косарям (звали двоячки, троячки, четверачки)
Звязка – повязаня платви або сін звязком
Збушник – част з боденки
Завоіна - до стисканя ланцом дерева на возі (запокрутити)
Колиба – на зиму накрывают проруб (волову до пияти)
Кочерга – прибор до хлібового пеца выгарвати оген
Коцюба – прибор до малого пеца з грубого дроту, інакше кутач
Копа – то ест 60 штук
Кобылиця – до триманя дерева в часі тесаня, різаня
Кобиця – пняк на котрім рубат ся дырва
Колотов – рогатка до гружаня бандур
Корыто – до місіння кіста до печиня
Конов – до ношыня воды, дагде звали путня
Льох – канал до всыпуваня бандур до певниці
Дюсня – тримат драбинны в драбинку (віз з великими драбинами)
Млинец – ручный млин до молотя зерна (жорна)
Мотыка – до копаня бандур
Млинчарка – маленький дручок которым крутят ся камін в млинци
Опавка – плетене велике корыто для кормы коня, переношыня сіна, половы
Опітча – одяг (жіноча сорочка)
Окраец – одクロєний кусок хліба од краю
Орчиц – част воза за который тягне ся віз, сані, плуг

Подынір – поличка на сціні на начиня кухенне
Повересло – скручена солома до вязання спонів
Повісмо – сіно повісмо лену то єдна кудівка до пряджыння
Повазінк – хліб (еден для худобы, другій для новазника, третій в запасі)
Підвішаны - белькы пілложены під сцінами хыжы
Півкошок – плетений з возини, мае три бокы, кладе ся го до літора на возі
Пілдаша або засна – під стріхом на часті мешкалні
Платов – остатнє дерево на стіні на котре кладут крокви
Пляскач – спонкы до покрытія меницой будовы
Прискринок – перегорода в ладі, куфри
Райбачка зубага дошкі да прання одежды
Ранчаво – зубате колічко деревяне котре тре по дощедні і рапчыт
Рамач – довгая уска груба зубага дошкі котра ходзіт по катулыі (магель)
Склеп – закінчыня мура пів окружло як певниця, малы мосткы на водах
Сушня – камінна пłyta під котром переходзіт дым до коміна(част печа)
Столец – дошка до сілжыння на 4-х ногах, до прання на поточку
Сніте – пусте зеренце
Спонівкы - вилкы з 2-ма зубами до накладання спонів
Собітка – великий огенік котрый наляят пастухы на Яна
Страмы - част до санок
Соха – голузяте деревце обтятэ на 1-2 м до сушыння сіна
Тыбльовій дах – о 4-х спадах, не ма щытів (то были першы дахы)
Тройця – на сдзін підставі стоят три восковы свічки
Теліга - половина воза
Ташулька – картон (блізьне штука в єднім онакуваню)
Шафлик – начиня до прання або для кормління худобы
Шрагы - до тримання дров як ріжут на дрібно до печа
Ціны - злученій держак з блізьнім капіцом
Ціджавка – дощечка з діркамі до одлання воды по готовліно
Ченец – оздоба на голову для жены
Чоны - двері крутят ся на чонах і завісах
Ченігты - ручкы до проваджыння плуга при роботі
Язык – част з бодинкы
Ярмо – до запрягу рогатого
Ярмо – до ношыння відер

Записав В. Мадзік

ДІТЯЧИЙ ГУМОР

Петрусь тягне маму за руку.

- Мамо, дайце мі два злоты для бідного пана, котрый стойт на розі улицы.

- А што то за пан?

- Пан, котрый продас чеколяды.

*

Петрусь пішов з мамом на снацер. Наглі на дереві взрілі кота.

- Мамо! То кіт ци кітка?

- Кіт, видніш же мае баосы.

*

Міхась приніс свої бабці красну вязанку квітів.

- Міхась! Мусів ес заплатити дуже пінязів за тоты квіткы. Цілком непотрибні, иреціж такы самы квіткы роснут в моі загоридці.

- Росли, бабцю. Росли.

*

Малый Стефан спацеруе з мамом по зоопарку. Наглі звідуе ся мамы:

- Мамо, одкаль ся берут малы слоні?

Лем не повідайце, кже приносят іх боцяны.

*

- Петрусь, ци твій малый братик юж ходіт?

- Іцы ні, але юж мае ножкы.

*

Священник на уроці релігії:

- Семан, што мусім зробіти, жэбы достати розгришыння?

- Мусім першэ нагришыты.

*

Петрусь звідуе ся колегы:

- Чом ты фурт ходзіш непочесаный?

- Бо не мам гребеня.

- А не міг быс собі купіти?

- Міг бым, але хтovdi мусів бым ся чесати.

Вішні портал і записал В. Дзядук.

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

СКОРОЧЕНИЙ КАЛЕНДАР НА 2005 РІК

СІЧЕНЬ

	2	9	16	23	30	6	13	20	27	6	13	20	27
Нед.													
Пон.	3	10	17	24	31	7	14	21	28	7	14	21	28
Вівт.	4	11	18	25		1	8	15	22	1	8	15	22
Сер.	5	12	19	26		2	9	16	23	2	9	16	23
Четв.	6	13	20	27		3	10	17	24	3	10	17	24
П'ят.	7	14	21	28		4	11	18	25	4	11	18	25
Суб.	1	8	15	22	29	5	12	19	26	5	12	19	26

ЛЮТИЙ

2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30

БЕРЕЗЕНЬ

6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27

КВІТЕНЬ

Нед.	3	10	17	24	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26
Пон.	4	11	18	25		2	9	16	23	30	6	13	20	27
Вівт.	5	12	19	26		3	10	17	24	31	7	14	21	28
Сер.	6	13	20	27		4	11	18	25		1	8	15	22
Четв.	7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16	23
П'ят.	1	8	15	22	29	6	13	20	27		3	10	17	24
Суб.	2	9	16	23	30	7	14	21	28		4	11	18	25

ТРАВЕНЬ

1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30

ЧЕРВЕНЬ

5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27

ЛІПЕНЬ

Нед.	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18	25
Пон.	4	11	18	25		1	8	15	22	29	5	12	19
Вівт.	5	12	19	26		2	9	16	23	30	6	13	20
Сер.	6	13	20	27		3	10	17	24	31	7	14	21
Четв.	7	14	21	28		4	11	18	25		1	8	15
П'ят.	1	8	15	22	29	5	12	19	26	2	9	16	23
Суб.	2	9	16	23	30	6	13	20	27	3	10	17	24

СЕРПЕНЬ

7	14	21	28
8	15	22	29
9	16	23	30
10	17	24	31
11	18	25	
12	19	26	
13	20	27	
14	21	28	
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23

ВЕРЕСЕНЬ

4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24

ЖОВТЕНЬ

Нед.	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25
Пон.	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26
Вівт.	4	11	18	25		1	8	15	22	29	6	13	20
Сер.	5	12	19	26		2	9	16	23	30	7	14	21
Четв.	6	13	20	27		3	10	17	24		1	8	15
П'ят.	7	14	21	28		4	11	18	25	2	9	16	23
Суб.	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24

ЛІСТОПАД

6	13	20	27
7	14	21	28
8	15	22	29
9	16	23	30
10	17	24	
11	18	25	
12	19	26	
13	20	27	
14	21	28	
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27

ГРУДЕНЬ

4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28
1	8	15	22

Odsłonięcie pomnika w Zyndranowej:

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛІЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI LEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY LEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej

Выдає: Рада Музейного Товариства в Зиндранові

Redaguje zespół redakcyjny - przewodniczący i członkowie Prezydium Rady
Towarzystwa Muzealnego z pomocą autorów - korespondentów

Редактує редакційний колектив - голова і члени Президії Рады
Музейного Товариства з допомогою авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:

NR 89 8642 1096 2010 9600 1922 0001 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądem reprezentowanym
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI

